

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૬૫૩૭/૨૦૧૮

મંજૂરી અને સહી માટે :

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે?	હા.
૨	ચુકાદો રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવો કે નહીં?	હા.

૩	શું ન્યાયમૂર્તિશ્રીઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા ઈચ્છે છે?	ના.
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?	ના.

=====

આદિત્ય દયાનંદ તારે

વિરુદ્ધ

યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા

=====

ઉપસ્થિતિ

વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી કે. એમ. પટેલ સાથે શ્રી ભૂષણ બી. ઓઝા (૧૦૭૨)

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ માટે

સામાવાળા (ઓ) નંબર ૧,૪ માટે શ્રી દેવાંગ વ્યાસ (૨૭૯૪)

સામાવાળા (ઓ) નંબર ૨,૩ માટે શ્રી મિતુલ કે શીલત (૨૪૧૯)

=====

કોરમ:માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

તારીખ:૧૧/૦૧/૨૦૧૯

સી.એ.વી. જજમેન્ટ

૧ લગભગ ત્રણ દાયકા પહેલાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ૧૯૯૨ (૨) જી. એલ. એચ. ૧૪૦માં નોંધાયેલા પરીક્ષા નિયંત્રક વિરુદ્ધ જી. એસ. સુંદરના કેસમાં પરીક્ષામાં નકલ કરવાના દોષ સામે કાવ્યાત્મક રીતે પોતાની ચિંતા વ્યક્ત કરી હતી અને બિનઆરોગ્યપ્રદ પ્રથાને શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં ઝેરી નીંદણ તરીકે વર્ણવી હતી, જેને નિર્દોષ અને બુદ્ધિશાળી વિદ્યાર્થીઓને નુકસાન ન થાય તે માટે મૂળમાંથી ઉખાડી ફેંકવાની જરૂર છે. ચુકાદાના પેરા ૧૦ માં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ વ્યક્ત કર્યું:

"એ સમય આવી ગયો છે

જ્યારે આપણે શિક્ષણના ક્ષેત્રોને

વિષ અને ભયમાંથી

મુક્ત કરવા જોઈએ;

આપણે આપણા ધોરણોને નવેસરથી ઘડવા પડશે

તેને વધુ ઉચ્ચ સ્તરે લઈ જવા જોઈએ,

અને વાતાવરણને શુદ્ધ કરવું પડશે જાણે કે

શુદ્ધિકરણની આગથી

શિક્ષણ સાથે વિશ્વાસઘાત કરનારાઓને

દૂર કરવા જોઈએ,
અને તેને તેની પ્રાચીન ગૌરવસભર સ્થિતિમાં
પુનઃસ્થાપિત કરવી જોઈએ.”

૨ આ આપણે એટલા માટે કરવું જોઈએ જેથી આપનારી પેઢી આપણને દોષ ન આપે અને શિક્ષણની મજાક ન બને.

૩ ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ આ રિટ અરજી દ્વારા, પ્રતિવાદી નં. ૨-સંસ્થામાં એન્જિનિયરિંગનો અભ્યાસ કરી રહેલા રિટ અરજદાર, વિદ્યાર્થી, દ્વારા નીચે મુજબની રાહતો (દાદ) માંગવામાં આવી છે.”

“(એ) મેન્ડમસ (પરમાદેશ) ની રિટ, અથવા મેન્ડમસના સ્વરૂપની રિટ, અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ કે દિશા-નિર્દેશ જારી કરીને, પિટિશનના મેમોમાં જણાવેલા કારણોસર અને ન્યાયના હિતમાં, પ્રતિવાદી નં. ૨ દ્વારા પાસ કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૭.૧૨.૨૦૧૭ નો આદેશ – જેણે અરજદારને ડિસેમ્બર ૨૦૧૭ થી નવેમ્બર ૨૦૧૮ દરમિયાન બે સેમેસ્ટર માટે સસ્પેન્ડ કર્યા હતા અને

૧૫૦ કલાકની સખત સામાજિક સેવા કે કોમ્યુનિટી વર્ક કરવાનો
આદેશ આપ્યો હતો – તેને રદ કરવા અને બાજુ પર મૂકવા માટે

(બી) ડિસેમ્બર ૨૦૧૭-નવેમ્બર ૨૦૧૮ દરમિયાન બે
સેમેસ્ટર માટે અરજદારને સસ્પેન્ડ કરતા પ્રતિવાદી નંબર ૨ દ્વારા
પસાર કરાયેલા આદેશને રદ કરીને અને બાજુ પર મૂકવા અને
અરજદારને ૧૦૦ કલાક સખત સામાજિક સેવા અથવા સામુદાયિક
કાર્ય હાથ ધરવાનો નિર્દેશ આપીને અને અરજદારને હોસ્ટેલ રહેઠાણ
ખાલી કરવાનો નિર્દેશ આપીને અને અરજદારને મેમો ઓફ પિટિશનમાં
જણાવેલા કારણોસર અને ન્યાયના હિતમાં ૨૩/૪/૨૦૧૮ થી શરૂ
થતી અંતિમ સેમેસ્ટરની પરીક્ષામાં હાજર રહેવાની મંજૂરી આપવા માટે

(સી) મેન્ડમસની રિટ અથવા મેન્ડમસની પ્રકૃતિમાં રિટ
અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા માટે,
પ્રતિવાદી નંબર ૨ અને ૩ ને અરજદારને ૨૩/૪/૨૦૧૮ થી શરૂ
થતી અંતિમ સત્રની પરીક્ષામાં હાજર રહેવાની મંજૂરી આપવા માટે
નિર્દેશ આપવો જે પ્રતિવાદી નંબર ૩ સમક્ષ અરજદાર દ્વારા દાખલ
કરવામાં આવેલી અપીલનો અંતિમ નિકાલ બાકી છે અને અરજીના

મેમોમાં જણાવેલા કારણોસર અને ન્યાયના હિતમાં ઉપરોક્ત અપીલના અંતિમ પરિણામને આધિન છે.

“૩૪(સીસી) મેન્ડમસની રિટ અથવા મેન્ડમસની પ્રકૃતિમાં રિટ જારી કરવી, અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ, સેનેટ સ્ટુડન્ટ્સ અફેર્સ કમિટી (પરિશિષ્ટ-આર-૨/૬) ના ૨૧/૦૫/૨૦૧૮ ના અહેવાલને રદ કરવો અને રદ કરવો અને અરજીના મેમોમાં જણાવેલા કારણોસર અને ન્યાયના હિતમાં અરજદારની અપીલને નકારી કાઢવાનો આદેશ.

(ડી) આ અરજીનો પ્રવેશ, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી છે, પ્રતિવાદી નંબર ૨ અને ૩ ને અરજદારને ૨૪/૪/૨૦૧૮ માંથી અંતિમ સત્રની પરીક્ષામાં હાજર રહેવાની મંજૂરી આપવા અને અરજદારને ૩૦/૪/૨૦૧૮ અને ૧/૫/૨૦૧૮ પર પ્રતિવાદી નંબર ૨ અને ૩ દ્વારા લેવામાં આવનારી મેકઅપ પરીક્ષામાં ૨૩/૪/૨૦૧૮ ના વિષય ફ્લુઈડ મિકેનિક્સ માટે પરીક્ષામાં હાજર રહેવાની મંજૂરી આપવા અને અરજદારને પ્રતિવાદી નંબર ૩ સમક્ષ અપીલનો અંતિમ

નિકાલ ન થાય ત્યાં સુધી છાત્રાલયના આવાસમાં રહેવાની મંજૂરી આપવા માટે નિર્દેશ આપવો.

૩૪(ડીડી) આ અરજીનો પ્રવેશ, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી છે, પ્રતિવાદી નંબર ૨ અને ૩ ને અરજદારને અંતિમ સત્રની પરીક્ષામાં હાજર રહેવાની મંજૂરી આપવા અને અરજદારને પ્રતિવાદી નંબર ૨ અને ૩ દ્વારા લેવામાં આવનારી મેકઅપ પરીક્ષામાં તમામ વિષય માટે પરીક્ષામાં હાજર રહેવાની મંજૂરી આપવા અથવા અરજદાર માટે વિશેષ પરીક્ષા યોજવાનો નિર્દેશ આપવો.

(ઈ) ફક્ત ૩૪ (બી) ની દ્રષ્ટિએ વચગાળાની રાહત આપવી.

(એફ) કેસની પ્રકૃતિ અને સંજોગો અનુસાર જે કોઈ અન્ય યોગ્ય રાહત (દાદ) જરૂરી હોય, તે માનનીય અદાલત દ્વારા કૃપા કરીને મંજૂર કરવામાં આવે.

(જી) આ અરજીનો ખર્ચ ચુકવવો.”

૪ આ રિટ અરજીને જન્મ આપતી હકીકતો નીચે પ્રમાણે સારાંશિત કરી શકાય છે;

૪.૧ રિટ અરજદાર એક વિદ્યાર્થી છે. તે શારીરિક રીતે વિકલાંગ હોવાનો દાવો કરે છે-૬૪ ટકા સુધી સાંભળવાની અક્ષમતા ધરાવે છે. રિટ અરજદાર મહારાષ્ટ્ર રાજ્યનો વતની છે. રિટ અરજદારે ઇન્ડિયન ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજીમાં પ્રવેશ મેળવવા માટે જરૂરી તેની જે. ઇ. ઇ. મેઈન્સ અને એડવાન્સ પરીક્ષા પાસ કરી હતી. રિટ અરજદાર જે. ઇ. ઇ. મેઈન્સ અને એડવાન્સ પરીક્ષાના પરિણામમાં તેના ગુણના આધારે શારીરિક રીતે વિકલાંગ ઉમેદવારો માટે અનામત બેઠક પર પ્રવેશ મેળવવામાં સફળ રહ્યો હતો. રિટ અરજદારે પોતે બી. ટેક અભ્યાસક્રમની મિકેનિકલ શાખામાં પ્રવેશ મેળવ્યો હતો. હાલમાં તે બીજા વર્ષમાં અભ્યાસ કરે છે.

૪.૨ પ્રતિવાદી નંબર ૨-સંસ્થાએ નોંધ્યું કે રિટ અરજદાર ફિલસૂફી અસાઈનમેન્ટમાં સાહિત્યચોરીમાં સંડોવાયેલો હતો. આવા સંજોગોમાં, પ્રતિવાદી નંબર ૨ સંસ્થાએ તેને સાહિત્યચોરીનો દોષી ઠેરવ્યો હતો.સંસ્થાએ ૨૭મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૭ના રોજ એક આદેશ પસાર કર્યો હતો, જેમાં રિટ અરજદારને સાહિત્યચોરી માટે દોષી ઠેરવવા બદલ સજા ફટકારવામાં આવી હતી.આદેશ આ રીતે વાંચે છે;

“પ્રતિ

આદિત્ય તારે

રોલ નંબર ૧૬૧૧૦૧૬૮

આઈ.આઈ.ટી. ગાંધીનગર

વિષય: માનદ સંહિતાના તમારા દ્વારા કરવામાં આવેલા કથિત ભંગ
અંગેનો નિર્ણય

સેનેટ સ્ટુડન્ટ અફેર્સ કમિટીએ તમારી સામેના આરોપો પર વિચાર કર્યો
અને જાણવા મળ્યું કે તમે ફિલોસોફી સોંપણીમાં સાહિત્યચોરી માટે
દોષિત છો.

તે નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે:

૧. તમને ડિસેમ્બર ૨૦૧૭-નવેમ્બર ૨૦૧૮ દરમિયાન બે સેમેસ્ટર
માટે સસ્પેન્ડ કરવામાં આવ્યા છે.જો કે, બંને સેમેસ્ટર માટેનું
સસ્પેન્શન સ્થગિત રાખવામાં આવશે અને જો તમે ગેરવર્તણૂકના
અન્ય કૃત્યમાં સામેલ જણાશો, તો તે તરત જ અમલમાં આવશે.

૨ તમે આઈ.આઈ.ટી. ગાંધીનગર ખાતે વિદ્યાર્થી તરીકેના તમારા બાકીના કાર્યકાળ માટે સંસ્થામાંથી કોઈપણ શિષ્યવૃત્તિ/માન્યતા માટે પાત્ર નથી.

૩ તમે સંસ્થા દ્વારા આપવામાં આવતી ઈન્ટર્નશીપમાં ભાગ લેવા માટે પાત્ર નથી.

૪ તમને માઈનર / ઓનર્સ અભ્યાસશાખાઓ પસંદ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં.

૫ તમે સંસ્થા દ્વારા બિઝનેસ સ્ટાર્ટઅપ માટે કેમ્પસ પ્લેસમેન્ટ અને ઈન્ક્યુબેશન સુવિધા/સીડ ફંડમાં ભાગ લેવા માટે પાત્ર નથી.

૬ આઈ.આઈ.ટી. ગાંધીનગર માં તમારા બાકીના રોકાણ દરમિયાન તમને અભ્યાસક્રમ અથવા અભ્યાસેતર પ્રવૃત્તિઓ સંબંધિત કોઈ પણ કાર્યાલય રાખવાની મંજૂરી નથી.

૭ તમને પરિસરની અંદર અથવા બહારના કોઈપણ કાર્યક્રમો/પ્રવૃત્તિઓ/પહેલોમાં આઈ.આઈ.ટી. ગાંધીનગરનું પ્રતિનિધિત્વ કરવાની મંજૂરી નથી.

જો કે, જો તમે ડીન, સ્ટુડન્ટ અફેર્સની ટેબલેન ૧૫૦ કલાકની સખત સામાજિક સેવા અથવા સામુદાયિક કાર્ય કરવા માટે સ્વૈચ્છિક છો, તો ડીન ઓફ સ્ટુડન્ટ અફેર્સની ભલામણ પર અધ્યક્ષ, સેનેટ દ્વારા સીરીયલ નંબર ૩,૪,૫,૬ અને ૭ પર શિક્ષાઓ માફ કરી શકાય છે.

આ નિર્ણય ૨૨ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૭થી અમલમાં છે.”

૪.૩ એવું લાગે છે કે રિટ અરજદારે સંસ્થા દ્વારા તેના પર લાદવામાં આવેલા સજાના આદેશનો સ્વીકાર કર્યો હતો.જોકે, આ બાબતનો અંત આવ્યો ન હતો.

૪.૪ ત્યારબાદ સંસ્થાએ ઇએસ૨૧૨ ફ્લુઇડ મિકેનિક કોર્સ, મિડ સેમેસ્ટર પરીક્ષાના વિષયમાં છેતરપિંડી અને અન્યાયી માધ્યમોમાં સંડોવાયાના આરોપમાં

રિટ અરજદાર સામે કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી.આવા સંજોગોમાં સંસ્થાએ ૯મી એપ્રિલ,
૨૦૧૮ના રોજ આદેશ પસાર કરીને નીચેની સજા ફટકારી હતી;

"પ્રતિ,

આદિત્ય તારે

રોલ નંબર:૧૬૧૧૦૧૬૮

આઈ.આઈ.ટી. ગાંધીનગર

વિષય:તમારા દ્વારા કરવામાં આવેલા માનદ સંહિતાના ઉલ્લંઘનનો
નિર્ણય

સેનેટ સ્ટુડન્ટ અફેર્સ કમિટીએ તમારી સામેના આરોપો પર વિચાર કર્યો
અને જાણવા મળ્યું કે તમે ઇ. એસ. ૨૧૨ ફ્લુઈડ મિકેનિક કોર્સ મિડ
સેમેસ્ટર પરીક્ષામાં છેતરપિંડી કરવા બદલ દોષિત છો.

તે નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે:

૧ તમને ડિસેમ્બર ૨૦૧૭-નવેમ્બર ૨૦૧૮ દરમિયાન બે સેમેસ્ટર માટે સસ્પેન્ડ કરવામાં આવ્યા છે.

૨ તમે તમારા સસ્પેન્શન દરમિયાન હોસ્ટેલ આવાસ માટે પાત્ર નથી.તમારા સસ્પેન્શન સમયગાળા દરમિયાન આઈ.આઈ.ટી. ગાંધીનગર કેમ્પસની કોઈપણ મુલાકાત માટે ડીન, વિદ્યાર્થી બાબતોની પૂર્વ પરવાનગીની જરૂર પડશે.

૩ તમે આઈ.આઈ.ટી. ગાંધીનગર ખાતે વિદ્યાર્થી તરીકેના તમારા બાકીના કાર્યકાળ માટે સંસ્થામાંથી કોઈપણ શિષ્યવૃત્તિ, માન્યતા, પુરસ્કારો અને ફેલોશિપ (જો લાગુ હોય તો ટ્યુશન ફી માફીના લાભ સિવાય) માટે પાત્ર નથી.

૪ તમે સંસ્થા દ્વારા આપવામાં આવતી ઇન્ટર્નશીપમાં ભાગ લેવા માટે પાત્ર નથી.

૫ તમને માઈનર / ઓનર્સ અભ્યાસશાખાઓ પસંદ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં.

૬ તમે કેમ્પસ પ્લેસમેન્ટ અને ઇન્ક્યુબેશન સુવિધા, સંસ્થા દ્વારા બિઝનેસ સ્ટાર્ટઅપ માટે સીડ ફંડમાં ભાગ લેવા માટે પાત્ર નથી..

૭ આઈ.આઈ.ટી. ગાંધીનગર માં તમારા બાકીના રોકાણ દરમિયાન તમને અભ્યાસક્રમ અથવા અભ્યાસેતર પ્રવૃત્તિઓ સંબંધિત કોઈ પણ કાર્યાલય રાખવાની મંજૂરી નથી.

૮ તમને પરિસરની અંદર અથવા બહારના કોઈપણ કાર્યક્રમો/પ્રવૃત્તિઓ/પહેલોમાં આઈ.આઈ.ટી. ગાંધીનગરનું પ્રતિનિધિત્વ કરવાની મંજૂરી નથી.

જો કે, જો તમે ડીન, સ્ટુડન્ટ અફેર્સની દેખરેખ હેઠળ ૧૦૦ કલાકની સખત સામાજિક સેવા અથવા સામુદાયિક કાર્ય કરવા માટે સ્વૈચ્છિક છો, તો ડીન ઓફ સ્ટુડન્ટ અફેર્સની ભલામણ પર અધ્યક્ષ, સેનેટ દ્વારા સીરીયલ નંબર ૪,૫,૬,૭ અને ૮ પર પ્રતિબંધો માફ કરી શકાય છે.

આ નિર્ણય ૦૬ એપ્રિલ, ૨૦૧૮થી અમલમાં છે.

૪.૫ સંસ્થા દ્વારા લેવામાં આવેલી શિસ્તની કાર્યવાહીથી અસંતુષ્ટ હોવાને કારણે, રિટ અરજદાર ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ આ રિટ અરજી સાથે આ અદાલત સમક્ષ છે.

૫ રિટ અરજદાર વતી રજૂઆતો:

૫.૧ શ્રી કે. એમ. પટેલ, રિટ અરજદાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ભૂષણ બી. ઓઝા દ્વારા સહાયિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે પ્રતિવાદી નંબર ૨ એ રિટ અરજદારને ઇએસ૨૧૨ ફ્લુઇડ મિકેનિક કોર્સ, મિડ સેમેસ્ટર પરીક્ષામાં અયોગ્ય માધ્યમો અપનાવવા બદલ દોષિત ઠેરવવામાં ગંભીર ભૂલ કરી હતી.

૫.૨ શ્રી પટેલે ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે હાથ પરનો કેસ "કોઈ પુરાવા નથી" માંથી એક છે. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલના જણાવ્યા અનુસાર, સમગ્ર બાબત શંકાના આધારે આગળ વધે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે શંકા, જોકે, સાબિતીનું સ્થાન ન લઈ શકે. શ્રી પટેલ અનુસાર, પરીક્ષામાં છેતરપિંડી અને અયોગ્ય માધ્યમો અપનાવવાના આક્ષેપો ધારણા પર આધારિત છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે

જ્યારે વિદ્યાર્થી સામેનો આરોપ ધારણા વિરુદ્ધ હોય, ત્યારે સાબિતીનું ધોરણ વધુ કડક બને છે અને આરોપ વાજબી શંકાની બહાર સ્થાપિત થવો જોઈએ. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલની રજૂઆત એ છે કે વિદ્યાર્થીએ છેતરપિંડી કરી હશે તેવું માનવું એ પોતે જ એક આરોપ છે જ્યાં આરોપ શંકા પર આધારિત છે. કડક પુરાવા પર તપાસ કર્યા પછી આરોપ આધારિત હોવો જોઈએ. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે રજૂઆત કરી હોત કે સંસ્થાએ એ હકીકતથી વાકેફ હોવું જોઈએ કે વિદ્યાર્થી પર ધારણા પર આરોપ મૂકવામાં આવે તે પહેલાં, આરોપ વાજબી શંકાની બહાર હોવો જોઈએ.

પ.૩ શ્રી પટેલે રજૂઆત કરી હતી કે જ્યાં સુધી સાહિત્યચોરીના આરોપની વાત છે, રિટ અરજદારે તે વિશે સંબંધિત ફેકલ્ટી સમક્ષ કબૂલાત કરી હતી, પરંતુ તે જ સમયે, સ્પષ્ટતા પણ આપી હતી કે રિટ અરજદાર વિકલાંગ, સાંભળવાની અક્ષમતા ધરાવતો હોવાથી, જ્યાં સુધી સોંપણીની વાત છે ત્યાં સુધી ફેકલ્ટી દ્વારા આપવામાં આવેલી સૂચનાઓને સ્પષ્ટ રીતે સમજી શક્યો ન હતો. આવા સંજોગોમાં, રિટ અરજદારે સોંપણીના હેતુ માટે પાઠ્યપુસ્તકો અને અન્ય લેખોમાંથી સહાય લીધી હતી.

પ.૪ વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી પટેલએ રજૂઆત કરી હતી કે જ્યાં સુધી અયોગ્ય માધ્યમોમાં સંડોવણીના આરોપની વાત છે, તે જ આધાર પર છે કે ઉત્તરપત્રકમાં જવાબના ઘણા ભાગો પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલા ઉકેલની શાબ્દિક પુનઃઉત્પાદન હોવાનું જણાયું હતું. સંસ્થા દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવેલ બીજો દોષિત સંજોગો એ છે કે સમીકરણો ખોટી રીતે લખાયા હોવા છતાં, આંકડાકીય પરિણામ પરીક્ષણ સાથે સમાન સંખ્યામાં નોંધપાત્ર અંકો સાથે મેળ ખાય છે. શ્રી પટેલે વધુમાં ધ્યાન દોર્યું હતું કે આ સંસ્થાનો પણ એવો જ કિસ્સો છે કે જેમાં રિટ અરજદારે પાણીની ઘનતા ૧૦૦૦ કિ. ગ્રા./એમ.^૩ સાથે ગણતરી કરવાનું શરૂ કર્યું હતું, પરંતુ બાદમાં સંદર્ભ પુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ પાણીની ઘનતાના મૂલ્ય ૯૯૭ કિ. ગ્રા./એમ.^૩ ના આધારે ગણતરી કરાયેલા આંકડાઓનો ઉપયોગ કર્યો હતો. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી પટેલ અનુસાર આ બધું શંકા સિવાય બીજું કંઈ નથી. શ્રી પટેલ અનુસાર, આવા આરોપો અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી ગેરવર્તણૂકના કથિત કૃત્યો માટે વિદ્યાર્થી સામે કાર્યવાહી કરવાના હેતુ માટે કાનૂની પુરાવા નથી.

પ.૫ શ્રી પટેલે એવી પણ રજૂઆત કરી હતી કે, જો રિટ અરજદાર સામેના તમામ આક્ષેપોને સાચા તરીકે સ્વીકારવામાં આવે તો પણ, જે સજા લાદવામાં આવી છે તે ખૂબ જ કડક છે, ખાસ કરીને, એ ધ્યાનમાં રાખીને કે રિટ અરજદાર ૬૪ ટકાની હદ સુધી શારીરિક રીતે વિકલાંગ-સાંભળવાની અક્ષમતા ધરાવે છે.

પ.૬ શ્રી પટેલે એવી રજૂઆત પણ કરી હતી કે રિટ અરજદાર સામે શરૂ કરવામાં આવેલી અને પૂર્ણ કરવામાં આવેલી સમગ્ર તપાસ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે રિટ અરજદારને સુનાવણીની કોઈ વાજબી તક આપવામાં આવી ન હતી.રિટ અરજદાર સામે કોઈ ચોક્કસ આરોપો ઘડવામાં આવ્યા ન હતા અને રિટ અરજદારને કોઈ આરોપપત્ર જારી કરવામાં આવ્યું ન હતું.

પ.૭ આવા સંજોગોમાં, ઉપર ઉલ્લેખિત, શ્રી પટેલ, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ પ્રાર્થના કરે છે કે આ રિટ અરજીમાં યોગ્યતા હોવાથી, તેને મંજૂરી આપવામાં આવે અને સંસ્થા દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા વિવાદિત આદેશને રદ કરી શકાય.

પ.૮ શ્રી પટેલ, તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં, નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખે છે;

(i) સિદ્ધાર્થ મોહનલાલ શર્મા વિરુદ્ધ સોટ ગુજરાત યુનિવર્સિટી, ૧૯૮૨ જી.એલ.એચ. ૬૪૮

(ii) કેનરા બેંક વિરુદ્ધ વી. કે. અવસ્થી, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૫ એસ.સી. ૨૦૯૦

(iii) સુરેશ કોશી જ્યોર્જ વિરુદ્ધ કેરળ યુનિવર્સિટી અને અન્યો, એ.આઈ.આર.
૧૯૬૯ એસ.સી. ૧૯૮

(iv) સિદ્ધાર્થ અશ્વિનભાઈ પારેખ વિરુદ્ધ વીર નર્મદ ગુજરાત યુનિવર્સિટી અને
અન્યો, લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નંબર ૩૯૪/૨૦૧૬, ૧૧/૦૭/૨૦૧૬ પર નિર્ણય
કર્યો.

૬ પ્રતિવાદી નંબર ૨-સંસ્થા વતી રજૂઆતો

૬.૧ બીજી તરફ પ્રતિવાદી નંબર ૨-ઇન્સ્ટિટ્યૂટ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન
વકીલ શ્રી મિતુલ કે. શેલતે આ રિટ અરજીનો ઉગ્ર વિરોધ કર્યો છે. શ્રી શેલતે
રજૂઆત કરશે કે રિટ અરજદારે સાહિત્યચોરીના આરોપના સંદર્ભમાં સ્વીકાર કર્યો છે.
જો કે, રિટ અરજદારે ખૂબ જ નબળો બચાવ કર્યો હતો કે ફેકલ્ટી દ્વારા આપવામાં
આવેલી સૂચનાઓ વિશે તે સ્પષ્ટ ન હોવાથી, તેણે ઇન્ટરનેટ પરથી એકત્રિત કરેલી
સામગ્રીમાંથી સહાય લીધી હતી. શ્રી શેલતે ધ્યાન દોર્યું હતું કે સાહિત્યચોરીના
કિસ્સાઓને બે શ્રેણીઓમાં વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા છે. પ્રથમ શ્રેણી
સાહિત્યચોરીના ખૂબ ઊંચા કેસની છે અને બીજી શ્રેણી સાહિત્યચોરીના ઉચ્ચ
કેસની છે. રિટ અરજદારનો કેસ "સાહિત્યચોરીના ખૂબ ઊંચા કેસ" ની શ્રેણીમાં આવે
છે.

૬.૨ શ્રી શેલાતે રજૂઆત કરી હતી કે રિટ અરજદારે ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૮માં યોજાયેલી પરીક્ષામાં અયોગ્ય માધ્યમો અપનાવ્યા હોવાનું જાણવા મળ્યું છે. ફ્લુઇડ મિકેનિક કોર્સના ટેસ્ટ પેપરમાં સંદર્ભ પુસ્તકમાંથી નકલ કરવાના અયોગ્ય માધ્યમોના ઉપયોગ અંગે સંબંધિત પ્રોફેસર પાસેથી ફરિયાદ મળી હતી. શ્રી શેલાતે રજૂઆત કરી હતી કે રિટ અરજદાર સામે અયોગ્ય માધ્યમોનો ઉપયોગ કરવાનો સંસ્થાનો આરોપ "કોઈ પુરાવા નહીં" પર આધારિત હોવાનું ન કહી શકાય. સંભાવનાઓ અને પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાના આધારે તપાસ સમિતિના તારણોને કોઈ પુરાવા પર આધારિત ન કહી શકાય કારણ કે આ પ્રકારની બાબતોમાં સીધા પુરાવા ભાગ્યે જ ઉપલબ્ધ હોય છે.

૬.૩ શ્રી શેલાતે રજૂઆત કરી હતી કે અયોગ્ય માધ્યમોના કેસો સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ દ્વારા સામનો કરવામાં આવતી સમસ્યાની અદાલત દ્વારા પ્રશંસા થવી જોઈએ, અને જ્યાં સુધી તપાસ નિષ્પક્ષ હોય અને વિદ્યાર્થીને પોતાનો બચાવ કરવાની તક મળે, ત્યાં સુધી આ મામલાની તપાસ સામાન્ય અદાલતોમાં ફોજદારી આરોપોને લાગુ પડે તેવી જ કડકતાથી થવી જોઈએ નહીં.

૬.૪ શ્રી શેલતે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં શિંસ્તના અમલીકરણની બાબતમાં અદાલતોએ હસ્તક્ષેપમાં ખૂબ જ ધીમી ગતિએ કામ કરવું જોઈએ. શિક્ષણના પ્રભારી અધિકારીઓ અને જેમની ફરજ નિષ્પક્ષ અને યોગ્ય રીતે પરીક્ષા યોજવાની છે તે આ પાત્રની પરિસ્થિતિઓનો સામનો કેવી રીતે કરવો તે જાણવા માટે શ્રેષ્ઠ લોકો છે.

૬.૫ શ્રી શેલતે પ્રતિવાદીઓ નંબર ૨ અને ૩ વતી દાખલ કરેલા સોગંદનામામાં કરવામાં આવેલા નીચેના દાવાઓ પર મજબૂત આધાર રાખ્યો છે;

“૧) હું જણાવું છું કે અરજદારને જુલાઈ ૨૦૧૬માં વિકલાંગ વ્યક્તિ (પીડબ્લ્યુડી) શ્રેણી હેઠળ બી. ટેક (મિકેનિકલ) અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

(૨) હું રજૂ કરું છું કે જવાબ આપનાર પ્રતિવાદી સંસ્થામાં પ્રવેશ મેળવનાર કોઈપણ વિદ્યાર્થી સ્ટુડન્ટ ઓનર કોડ દ્વારા સંચાલિત છે અને તે તેના દ્વારા બંધાયેલો છે; ઓનર કોડમાં નિર્ધારિત કોઈપણ શરતોનું ઉલ્લંઘન શિસ્તની કાર્યવાહી અને દંડ લાદવામાં પરિણમશે.

અહીં સંલગ્ન અને જોડાણ આર.૨/૧ (કોલી.) તરીકે ચિહ્નિત થયેલ વિદ્યાર્થી માનદ સંહિતાની નકલ છે, જે પ્રવેશ મંજૂર કરતી વખતે બહાર પાડવામાં આવેલી અન્ય ઘોષણાઓ સાથે છે.

(૩) હું જણાવું છું કે અરજદારના વર્ગ પ્રદર્શન અને હાજરીને જોતાં, જવાબ આપનાર પ્રતિવાદી અરજદારને તેના ઉપરોક્ત અભ્યાસક્રમના પ્રથમ વર્ષમાં જ ચેતવણી પત્ર જારી કરવા માટે મજબૂર હતો. આ પત્ર ૩ નવેમ્બર ૨૦૧૬ના રોજ બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો. અરજદારને ઉપરોક્ત ચેતવણી આપવામાં આવી હોવા છતાં, અરજદારના શૈક્ષણિક પ્રદર્શનમાં કોઈ પ્રગતિ અથવા સુધારો જોવા મળ્યો ન હતો. આથી, ફરી એકવાર જવાબ આપનાર પ્રતિવાદીએ ૩૦મી જાન્યુઆરી, ૨૦૧૭ના પત્ર દ્વારા અરજદારને આ જ વાતની જાણ કરી હતી. ત્યારબાદ, અરજદારે એપ્રિલ ૨૦૧૭ માં જ. ૧૧/૧૦ સીપીઆઈ (સંચયી પ્રદર્શન સૂચકાંક) મેળવીને તેનું પ્રથમ વર્ષ પૂર્ણ કર્યું.

iv) હું જણાવું છું કે ત્યારબાદ અરજદારે ઉપરોક્ત અભ્યાસક્રમના બીજા વર્ષથી શરૂઆત કરી હતી. બીજા શૈક્ષણિક વર્ષ દરમિયાન વિદ્યાર્થીઓને સોંપાણીનું કામ આપવામાં આવ્યું હતું અને તે નિર્ધારિત

સમયમર્યાદામાં સંબંધિત પ્રોફેસરને સુપરત કરવાનું હતું.અરજદારે અન્ય વિદ્યાર્થીઓ સાથે મળીને તેમના સોંપણી પ્રોજેક્ટ રજૂ કર્યા હતા.તેનું મૂલ્યાંકન કરતી વખતે.વિષયના પ્રોફેસરે વર્તમાન અરજદાર સહિત સત્તર વિદ્યાર્થીઓના કેસમાં સાહિત્યચોરીની નોંધ લીધી.

૧૪) દરેક વિદ્યાર્થીઓને વિષય પ્રશિક્ષક દ્વારા જોલાવવામાં આવ્યા હતા અને ત્યારબાદ આ બાબત એસએસએસી (સેનેટ સ્ટુડન્ટ્સ અફેર્સ કમિટી) ને મોકલવામાં આવી હતી.એસએસએસી એ સંસ્થાની સેનેટની સમિતિ છે અને સેનેટ એ સંસ્થાની વૈધાનિક સંસ્થા છે અને તમામ શૈક્ષણિક બાબતો અને નીતિઓ માટેની સત્તા છે.એસએસએસી સમિતિમાં ફેકલ્ટી (છ સભ્યો) અને વિદ્યાર્થીઓ (ચાર સભ્યો) ના પ્રતિનિધિઓનો સમાવેશ થાય છે.આ સમિતિના સભ્યો નીચે મુજબ હતા:

- ૧ પ્રોફેસર જેસન મંજલી, ડીન (વિદ્યાર્થી બાબતો)–અધ્યક્ષ
- ૨ પ્રોફેસર અતુલ ભાર્ગવ સભ્ય
- ૩ પ્રોફેસર નીતિન વી. જયોર્જ–મેમ્બર
- ૪ પ્રોફેસર શર્મિષ્ઠા મજૂમદાર–સભ્ય

- ૫ પ્રોફેસર અર્નલ દત્તા-સભ્ય
- ૬ પ્રોફેસર ઍંગસ મેકબીએન-મેમ્બર
- ૭ શ્રી નિખિલ એ. રોય, જનરલ સેક્રેટરી સ્ટુડન્ટ કાઉન્સિલ મેમ્બર
- ૮ શ્રી આયુષ્માન ત્રિપાઠી, વિદ્યાર્થી સેનેટના સંયોજક-સભ્ય
- ૯ સુશ્રી આરુષિ શાહ, વિદ્યાર્થી પ્રતિનિધિ સભ્ય
- ૧૦ શ્રી જલધીર ત્રિવેદી, વિદ્યાર્થી પ્રતિનિધિ-સભ્ય

vi) એસ. એસ. એ. સી. ની ૨૭મી નવેમ્બરે બેઠક થઈ હતી અને તેમાં સંબંધિત મુદ્દાઓ પર ચર્ચા કરવામાં આવી હતી. અરજદાર અને અન્ય વિદ્યાર્થીઓ સમિતિ સમક્ષ હાજર થયા હતા અને સાહિત્યચોરીના આરોપ પર પોતાનો જવાબ આપ્યો હતો. અરજદારે ગેરવર્તણૂકનો સ્વીકાર કર્યો હતો પરંતુ ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે તેની સાંભળવાની ખામીઓને કારણે તે સૂચનાઓથી અજાણ હતો કે સોંપણી માત્ર મૂળ સામગ્રી પર આધારિત હોવી જોઈએ. મૂળ સામગ્રીનો ઉપયોગ કરવાની સૂચનાઓ ઈમેઈલ દ્વારા પણ જારી કરવામાં આવી છે અને તે તમામ વિદ્યાર્થીઓની જાણકારીમાં છે. એસએસએસીને જાણવા મળ્યું કે જ્યાં સુધી સાહિત્યચોરીના કેસોની વાત છે, જેની સાથે વર્તમાન અરજદારનો સંબંધ છે, તેને બે અલગ-અલગ શ્રેણીઓ હેઠળ

મૂકવામાં આવ્યો હતો; "સાહિત્યચોરીનો ખૂબ મોટો કેસ" અને "સાહિત્યચોરીનો ઉચ્ચ કેસ". અરજદારનો કેસ "સાહિત્યચોરીના ખૂબ ઊંચા કેસ" ની શ્રેણી હેઠળ આવતો હતો. સમિતિએ વધુમાં બંને વર્ગો માટે દંડ લાદવાની ભલામણ કરી હતી.

vii) હું જણાવું છું કે એસએસએસી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલી ભલામણો અનુસાર, અરજદારને ૨૭ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૭ ના રોજ સંદેશાવ્યવહાર દ્વારા લાદવામાં આવેલા દંડ વિશે જાણ કરવામાં આવી હતી. આ તબક્કે એ નોંધવું વધુ યોગ્ય છે કે અરજદાર અને અન્ય વિદ્યાર્થીઓ પર લાદવામાં આવેલો દંડ અન્ય કડક નિયમો સાથે બે સેમેસ્ટર માટે સસ્પેન્શનનો હતો. જો વિદ્યાર્થી અન્ય કોઈ ગેરવર્તણૂક માટે દોષી સાબિત થાય તો ઉપરોક્ત દંડ આપમેળે અમલમાં આવશે તેવી શરત સાથે તેને સ્થગિત રાખવામાં આવ્યો હતો. વિદ્યાર્થીઓને ૧૫૦ કલાક સુધી સમાજ સેવા અથવા સામુદાયિક કાર્ય કરીને તેમના ગેરવર્તણૂકને દૂર કરવાની તક આપવામાં આવી હતી.

viii) હું જણાવું છું કે અરજદારે ઉપરોક્ત દંડ સ્વીકાર્યો હતો અને તે અંગે કોઈ ફરિયાદ કરી ન હતી. આ જ સમયગાળા દરમિયાન

અરજદારે ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૮ (૨૧/૦૨/૨૦૧૮) માં યોજાયેલી પરીક્ષામાં ફરીથી અયોગ્ય માધ્યમો અપનાવ્યા હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું.હું જણાવું છું કે ફ્લુઇડ મિકેનિક કોર્સના ટેસ્ટ પેપરમાં અરજદાર દ્વારા સંદર્ભ પુસ્તકમાંથી નકલ કરવાના અયોગ્ય માધ્યમોના શંકાસ્પદ ઉપયોગ અંગે સંબંધિત પ્રોફેસર પાસેથી ફરિયાદ મળી હતી.

ix) હું જણાવું છું કે અરજદારને અભ્યાસક્રમ પ્રશિક્ષક દ્વારા બોલાવવામાં આવ્યો હતો અને ફરિયાદનો સામનો કર્યો હતો અને તેને તેના વર્તન વિશે સમજાવવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું.ત્યારબાદ આ મામલો એસએસએસી (સેનેટ સ્ટુડન્ટ્સ અફેર્સ કમિટી) ને મોકલવામાં આવ્યો હતો.હું જણાવું છું કે અરજદાર વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલી ફરિયાદ પર વિચાર કરવા માટે ૨૦મી માર્ચ, ૨૦૧૮ના રોજ એક બેઠક યોજાઈ હતી અને અરજદારને તેના પર કોઈ પણ ખુલાસો આપવા માટે તક આપવામાં આવી હતી.એસએસએસીએ પ્રાપ્ત થયેલી ફરિયાદ પર ચર્ચા કર્યા પછી અને અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલા સ્પષ્ટીકરણને ધ્યાનમાં લીધા પછી, ૨૭મી માર્ચ, ૨૦૧૮ના રોજ ફરી એકવાર મળવાનું નક્કી કર્યું.હું જણાવું છું કે રેકૉર્ડ પરના તમામ પાસાઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી એવું જાણવા મળ્યું હતું કે અરજદાર

પરીક્ષામાં અયોગ્ય માધ્યમોનો ઉપયોગ કરવા બદલ દોષિત હતો.એવું જાણવા મળ્યું હતું કે જવાબનો ઘણો ભાગ લખાણમાં આપવામાં આવેલા ઉકેલની શાબ્દિક પુનઃઉત્પાદન હોવાનું જણાય છે અને કેટલાક કિસ્સાઓમાં સમીકરણો ખોટી રીતે લખવામાં આવ્યા હતા છતાં આંકડાકીય પરિણામ લખાણ સાથે સમાન સંખ્યામાં નોંધપાત્ર અંકો સાથે મેળ ખાય છે.એવું પણ જાણવા મળ્યું હતું કે વિદ્યાર્થીએ સામાન્ય રીતે ઉપયોગમાં લેવાતી પાણીની ઘનતા ૧૦૦૦ કિ. ગ્રા./મી. ૩ સાથે ગણતરી કરવાનું શરૂ કર્યું હતું, પરંતુ બાદમાં સંદર્ભ પુસ્તકમાં આપેલા ૯૯૭ કિ. ગ્રા./મી. ૩ તરીકે પાણીની ઘનતાના મૂલ્યના આધારે ગણતરી કરાયેલા આંકડાઓનો ઉપયોગ કર્યો હતો; જ્યારે સમિતિ સમક્ષ સમસ્યાનું સમાધાન કરવાની તક આપવામાં આવી ત્યારે પણ વિદ્યાર્થીએ તે કરવાની અસમર્થતા વ્યક્ત કરી હતી.સમિતિને વધુમાં જાણવા મળ્યું કે અનેક પ્રસંગોએ સુનાવણી દરમિયાન વિદ્યાર્થી હકીકતોને વિફૂત કરવાનો અને સમિતિના સભ્યોને ગેરમાર્ગે દોરવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યો હતો.સમિતિએ તારણ કાઢ્યું હતું કે અરજદારે ફ્લુઈડ મિકેનિક્સમાં પરીક્ષાનો પ્રયાસ કરતી વખતે અયોગ્ય માધ્યમોનો ઉપયોગ કર્યો હતો.ત્યારબાદ સમિતિએ પ્રતિબંધોની ભલામણ કરવા માટે બેઠક મોકૂફ રાખી હતી.ત્યારબાદ સમિતિએ

૨૭મી માર્ચ, ૨૦૧૮ના રોજ બેઠક યોજી હતી અને મંજૂરી લાગુ કરી હતી, જે અન્ય બાબતોની સાથે ડિસેમ્બર ૨૦૧૭-નવેમ્બર ૨૦૧૮ દરમિયાન બે સેમેસ્ટર માટે સસ્પેન્શનના દંડને અસર કરે છે.

x) હું જણાવું છું કે બેઠક અને તેમાંથી મેળવેલા તારણો અનુસાર, અરજદારને ૯ મી એપ્રિલ, ૨૦૧૮ ના પત્ર દ્વારા એસએસએસી દ્વારા લેવામાં આવેલા નિર્ણયની જાણ કરવામાં આવી હતી. ઉપરોક્ત સંદેશાવ્યવહાર પહેલેથી જ પૃષ્ઠ ૨૮ (પરિશિષ્ટ ઈ) પર અરજી સાથે જોડવામાં આવ્યો છે.

xi) હું જણાવું છું કે અરજદાર સિવાય સાહિત્યચોરીના અગાઉના કેસમાં સામેલ તમામ વિદ્યાર્થીઓ અત્યાર સુધી અન્ય કોઈ ગેરવર્તણૂકમાં સામેલ થયા નથી અને તેમના સજાના આદેશો હજી પણ સ્થગિત રાખવામાં આવ્યા છે.

૯ હું રજૂ કરું છું કે અરજદાર પર લાદવામાં આવેલી મંજૂરી અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલા ગેરવર્તણૂકની પ્રકૃતિને અનુરૂપ છે અને કાયદા અનુસાર છે. હું રજૂ કરું છું કે જવાબ આપનાર પ્રતિવાદી માટે મંજૂરી લાદવી જરૂરી અથવા સુસંગત છે જેથી તે સુનિશ્ચિત કરી શકાય કે શૈક્ષણિક શિસ્ત જાળવવામાં આવે અને તાજેતરના ભૂતકાળમાં સંસ્થામાં અન્ય તમામ કેસોમાં સમાન ચાર્જ રિટકનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

૧૦ હું રજૂ કરું છું કે મેકઅપ પરીક્ષાનો ખ્યાલ એવા કિસ્સાઓ સુધી મર્યાદિત છે કે જેમાં અરજદાર કોઈ તબીબી કટોકટી અથવા અન્યથા સાબિત કરી શકે છે, અને આવી કોઈપણ મેકઅપ પરીક્ષા યોજવાનો જવાબ આપનાર સંસ્થાનો અંતિમ નિર્ણય છે. વર્તમાન કેસમાં અરજદારની મંજૂરી અરજદારના ગેરવર્તણૂકને કારણે લાદવામાં આવી છે, તેથી, અરજદારને ઉપરોક્ત મેકઅપ પરીક્ષામાં બેસવાનો દાવો કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી.

૧૧ હું રજૂ કરું છું કે જવાબ આપનાર સંસ્થા દ્વારા આપવામાં આવતો અભ્યાસક્રમ ચાર વર્ષનો અભ્યાસક્રમ છે અને તેને સામાન્ય

રીતે ૮ સેમેસ્ટર અને મહત્તમ ૧૨ સેમેસ્ટરમાં વહેંચવામાં આવે છે.ઉપરોક્ત અભ્યાસક્રમનો અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થી પાસે બી. ટેક (મિકેનિકલ) નો અભ્યાસક્રમ સફળતાપૂર્વક પૂર્ણ કરવા માટે ૧૭૦ ક્રેડિટ હોવી જરૂરી છે.અરજદાર પર લાદવામાં આવેલ દંડ, જો અપીલની કાર્યવાહીમાં તે યથાવત રહે છે, તો તે બે સેમેસ્ટર માટે સસ્પેન્શન છે; દંડનો સમયગાળો સમાપ્ત થયા પછી અરજદાર માટે જવાબ આપનાર પ્રતિવાદી સંસ્થા સાથે તેનો અભ્યાસ ફરી શરૂ કરવા માટે તે ખુલ્લું રહેશે.સસ્પેન્ડેડ સેમેસ્ટર, જેમાં તેને સંસ્થામાં નોંધણી કરવાની મંજૂરી નથી, તે મહત્તમ સેમેસ્ટર ૧૨ ની સંખ્યા તરફ ગણાતા નથી, જેમાં વિદ્યાર્થીએ પ્રોગ્રામ પૂર્ણ કરવો પડે છે.

૧૨ હું રજૂ કરું છું કે જવાબ આપનાર પ્રતિવાદી રાષ્ટ્રીય મહત્વની સંસ્થા છે, જેનો ઉદ્દેશ શિસ્તના ઉચ્ચતમ ધોરણો સાથે શૈક્ષણિક શ્રેષ્ઠતા સુનિશ્ચિત કરવાનો છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદારને મંજૂરી લાદવામાં આવે તે પહેલાં સુનાવણીની પૂરતી તક આપવામાં આવી છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે કાર્યવાહી એક સમિતિ સમક્ષ હાથ ધરવામાં આવી છે, જેમાં વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા ચૂંટાયેલી સંસ્થા, વિદ્યાર્થી સેનેટ દ્વારા ભલામણ કરાયેલ ૪ વિદ્યાર્થી

પ્રતિનિધિઓનો સમાવેશ થાય છે, જે સુનિશ્ચિત કરે છે કે કાર્યવાહી માત્ર ન્યાયી જ નહીં પણ સર્વસમાવેશક અને પારદર્શક પણ છે.તે નકારી કાઢવામાં આવે છે કે સંસ્થાએ સંબંધિત પુરાવાને ધ્યાનમાં લીધા નથી.તે નકારી કાઢવામાં આવે છે કે આ નિર્ણય કથિત કારણોના આરોપ મુજબ મનની બિન-ઉપયોગથી પીડાય છે.

૬.૬ શ્રી શેલતે પ્રતિવાદીઓની સંખ્યા ૨ અને ૩ વતી દાખલ કરવામાં આવેલા વધારાના સોગંદનામામાં કરવામાં આવેલા નીચેના દાવાઓ પર પણ આધાર રાખ્યો હતો;

“હું, પ્રેમ કુમાર ચોપરા પુખ્ત વયના, ભારતીય રહેવાસી, અથવા આઈ.આઈ.ટી., ગાંધીનગર, નિષ્ઠાપૂર્વક પુષ્ટિ કરું છું અને નીચે પ્રમાણે શપથ લઉં છું:—

૧ હું જણાવું છું કે જવાબ આપનાર પ્રતિવાદી ૨૮.૧૧.૨૦૧૮ પરની કાર્યવાહીના સંદર્ભમાં વર્તમાન સોગંદનામું દાખલ કરી રહ્યો છે, જેનો હેતુ અરજદારના જવાબ પુસ્તિકા

મૂલ્યાંકનના સંદર્ભમાં રજૂઆતો અને અરજદાર દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા અયોગ્ય માધ્યમોના ઉપયોગ અંગેના નિષ્કર્ષને રેકૉર્ડ પર લાવવાનો મર્યાદિત હેતુ છે.

૨ હું કહું છું કે પાણીની ઘનતા Q તેના તાપમાન અને તેમાં ઓગળેલા ઘન પદાર્થના જથ્થા પર આધારિત છે. ગણતરીની સરળતા માટે, આપેલ માહિતીની ગેરહાજરીમાં, તે ૧૦૦૦ કિલોગ્રામ/એમ ૩ હોવાનું માનવામાં આવે છે. જો મૂલ્ય નિર્ધારિત હોય. ૧૦૦૦ની જગ્યાએ તેનો ઉપયોગ કરવો પડે છે. પરંતુ વિવિધ સ્થળોએ બે અલગ-અલગ મૂલ્યો ૧૦૦૦ અને ૯૯૭ નો ઉપયોગ કરવો શંકાસ્પદ છે, કારણ કે વર્ગ પરીક્ષામાં પ્રશ્નમાં Q નું મૂલ્ય સૂચવવામાં આવ્યું ન હતું, જ્યારે પુસ્તકમાં તે ૯૯૭ કિલોગ્રામ/એમ ૩ તરીકે આપવામાં આવ્યું હતું. શ્રી તારેએ યોગ્ય રીતે ૧૦૦૦ થી શરૂઆત કરી અને સામૂહિક પ્રવાહ દર m ની ગણતરી કરી = ૧.૧૬૬ કિલોગ્રામ/સે સમીકરણોના ક્રમને બરાબર કાર્ય કરેલ ઉદાહરણની જેમ અનુસરે છે. પરંતુ સમસ્યાના અંત તરફ $m = ૧.૧૬૩ \text{ Kg/s}$ ની કિંમતનો ઉપયોગ કર્યો. ભૂલ નાની છે, તેથી નજીવી છે, પરંતુ ભૂલનો સ્ત્રોત

નોંધપાત્ર છે.કારણ કે, તેણે પછીના m ની ગણતરી કરી નથી, તે કાર્યશીલ ઉદાહરણમાં આપવામાં આવેલ મૂલ્ય છે, જેની ગણતરી ૯૯૭ કિલોગ્રામ/ m^3 ના Q મૂલ્ય સાથે કરવામાં આવે છે. આમ આંકડાકીય પરિણામ બહાર આવે છે જાણે કે બીનું મૂલ્ય ૧ હતું.

૩ શ્રી તારેએ સેનેટ સ્ટુડન્ટ અફેર્સ કમિટી (એસએસએસી) સાથેની તેમની વાતચીત દરમિયાન અને તેમની અપીલની તપાસ કરવા માટે ડિરેક્ટર દ્વારા રચાયેલી સમિતિના સભ્યો સાથેની વાતચીત દરમિયાન, એ હકીકતને ક્યારેય નકારી ન હતી કે ફ્લુઇડ મિકેનિક્સ (ઇ. એસ. ૨૧૨) માં વર્ગ પરીક્ષામાં પ્રશ્ન નંબર ૨ નો તેમનો જવાબ સંદર્ભ પુસ્તકમાં તૈયાર કરેલા ઉદાહરણ સાથે લગભગ સમાન હતો.તેના બદલે તેમણે પ્રજનન માટે સમજૂતી તરીકે તેમની સારી યાદશક્તિને આગળ ધપાવી.બંને પ્રશ્નોમાં તફાવતોની કાળજી લીધા વિના પણ પ્રજનન ઘણીવાર ખૂબ જ શાબ્દિક હતું, એટલે કે q 'અને' B 'ના મૂલ્યોમાં ગતિ પ્રવાહ સુધારણા પરિબલ.શ્રી તારેના ઉકેલની શરૂઆતથી વિચારણા આ સમસ્યા માટે :

શ્રી તારે લખે છે	કામ કરેલું ઉદાહરણ
------------------	-------------------

ધારણા ૧)પ્રવાહ સ્થિર અને અસંપીડ્ય, ૨) ઇનલેટ અને આઉટલેટ પરનો પ્રવાહ તોફાની છે [મોમેન્ટમ ફ્લક્સ કરેક્શન ફેક્ટર ૧.૦૩] * ૩) આઉટલેટ પર. 'પાઈપનો વ્યાસ સમાન છે.પ્રવેશદ્વારની જેમ *પરીક્ષાના પ્રશ્નમાં મોમેન્ટમ ફ્લક્સ કરેક્શન ફેક્ટરનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ન હતો, કારણ કે તે ત્યાં સુધી વર્ગમાં આવરી લેવામાં આવ્યો ન હતો.જો ઉલ્લેખ ન હોય તો, તે ૧ હોવાનું માનવામાં આવે છે, પરંતુ શ્રી તારેએ ફરીથી તે જ મૂલ્ય ૧.૦૩ લખ્યું છે જે કાર્યિત ઉદાહરણમાં છે. સમીકરણ:	ધારણા ૧પ્રવાહ સ્થિર અને અસંપીડ્ય ૨ ઇનલેટ અને આઉટલેટ પરનો પ્રવાહ તોફાની અને સંપૂર્ણ રીતે વિકસિત છે જેથી મોમેન્ટમ ફ્લક્સ કરેક્શન ફેક્ટર લગભગ ૧.૦૩ હોય.** ૩ પ્રવાહી વહેવાનો હરકોઈ જાતનો નળ બહાર નીકળતા નળ પરનો પાઈપનો વ્યાસ ફ્લેંજ પર જેટલો જ હોય છે. ** આશ્ચર્યજનક રીતે આ ઉદાહરણમાં, લેખકે કોઈ કારણ આપ્યા વિના ગણતરીમાં B ના આ મૂલ્યનો ઉપયોગ કર્યો નથી. આમ આંકડાકીય પરિણામ બહાર આવે છે જાણે કે બીજું મૂલ્ય ૧ હતું. સમીકરણ:
---	---

$$V_2 = V_1 = V = \frac{V}{A} = \frac{\dot{V}}{\pi D^2/4}$$

$$V = \frac{70L/min}{\pi(0.02m)^2/4} \left(\frac{1m^3}{1000L} \right) \left(\frac{1min}{60s} \right)$$

$$= 3.714$$

(no explanation about the Vs, $\dot{V}$, A & D,

including distinction between V & $\dot{V}$)

Now

$$\dot{m} = \rho \dot{V} = (1000 \text{ kg/m}^3) \left(70 \frac{L}{min} \right) \left(\frac{1m^3}{1000L} \right)$$

$$\left(\frac{1min}{60s} \right)$$

$$= 1.166 \text{ kg/s}$$

Now applying the momentum eqⁿ for

steady flow

$$\sum \vec{F} = \sum \beta \dot{m} \vec{V}_{out} - \sum \beta \dot{m} \vec{V}_{in}$$

(β was not mentioned in the question.

$$V_2 = V_1 = V = \frac{\dot{V}}{Ai} = \frac{\dot{V}}{\pi D^2/4}$$

$$= \frac{70L/min}{\pi(0.02m)^2/4} \left(\frac{1m^3}{1000L} \right) \left(\frac{1min}{60s} \right)$$

$$= 3.714 \frac{m}{s}$$

(All symbols explained)

Also

$$\dot{m} = \rho \dot{V} = (997 \text{ kg/m}^3) \left(70 \frac{L}{min} \right) \left(\frac{1m^3}{1000L} \right)$$

$$\left(\frac{1min}{60s} \right)$$

$$= 1.163 \text{ kg/s}$$

Next we apply the momentum equation

for steady flow,

$$\sum \vec{F} = \sum \beta \dot{m} \vec{V}_{out} - \sum \beta \dot{m} \vec{V}_{in} \quad (1)$$

(β was given as 1.03, but has not been used later)

Mr. Tare says $\beta = 1.03$, but does not use it later)

Solution

Then the net force of the flange on the control volume will be,

[x & z in vector form]

$$\vec{F}_R = F_{Rx}\hat{i} + F_{Rz}\hat{k}$$

$$F_R = -32.46 \hat{i}N + 52.7 \hat{k} N$$

If Mr. Tare had not changed the value of m from 1.166 to 1.63 kg/smid way in his calculations, his answer would have been:

$$\vec{F}_R = -32.46 \hat{i}N + 52.69 \hat{k} N,$$

No significant deviation from the printed solution, in spite of the minor calculation error in the x – component which should have been - 32.62N in Mr. Tare's case.

Solution

Then the net force of the flange on the control volume is expressed in vector form as

$$\vec{F}_R = F_{Rx}\hat{i} + F_{Rz}\hat{k} = -32.6\hat{i}N + 52.7 \hat{k} N$$

૪ પરંતુ અગાઉ ઉલ્લેખ કર્યો છે તેમ, શ્રી તારેને ગાણિતિક ગણતરી માટે કે પુસ્તકની જેમ સૂત્રનો ઉપયોગ કરવા માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા નથી.ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં દર્શાવ્યા મુજબ અયોગ્ય માધ્યમોનો ઉપયોગ થયો હતો, કારણ કે પુસ્તકમાં β અને Q ની કિંમત જેવી કેટલીક સંખ્યાઓનો ઉપયોગ સહિત લગભગ સમાન ભાષા અને પ્રતીકોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો, જોકે ટેસ્ટ પેપરમાં તેનો કોઈ ઉલ્લેખ જોવા મળ્યો ન હતો.ગાણિતિક સમસ્યાની સ્મૃતિમાંથી લખવાનો તેમનો દાવો બિલકુલ વિશ્વાસપાત્ર નહોતો, ખાસ કરીને કારણ કે તેઓ મજબૂત સ્મૃતિના તેમના દાવાને દર્શાવવા તૈયાર નહોતા.આ શ્રી તારે દ્વારા નકલ કરવાના એકમાત્ર નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે.”

૬.૭ શ્રી શેલાતે તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે;

“(i) મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ વિરુદ્ધ કે. એસ. ગાંધી અને અન્યો, (૧૯૯૧) ૨ એસ. સી. સી. ૭૧૬

- (૨) સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી, કુલસચિવ દ્વારા * બીજું વિરુદ્ધ ગૌતમભાઈ નરેશભાઈ ચૌધરી અને બીજું, લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નંબર ૧૩૫૧/૨૦૧૨;
- (૩) માધ્યમિક શાળા અને મધ્યવર્તી શિક્ષણ મંડળ, યુ. પી., અદ્યાહબાદ અને બીજું વિરુદ્ધ બાગલેશ્વર પ્રસાદ અને બીજું, (૧૯૬૩) ૩ એસસીઆર ૭૬૭;
- (iv) ત્રયંબક પતિ ત્રિપાઠી વિરુદ્ધ ધ બોર્ડ ઓફ હાઈ સ્કૂલ, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૩ ALL ૧;
- (v) દેસાઈ દેવાંગ અને અન્યો વિરુદ્ધ કુલસચિવ, ગુજરાત યુનિવર્સિટી અને અન્યો, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૬ ગુજરાત ૯૬;

૬.૮ આવા સંજોગોમાં, ઉપર ઉલ્લેખિત, શ્રી શેલત પ્રાર્થના કરે છે કે આ અરજીમાં કોઈ યોગ્યતા ન હોવાને કારણે તેને નકારી કાઢવામાં આવે.

૭ વિશ્લેષણ

૭.૧ પક્ષકારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીને જોયા પછી, મારા ધ્યાનમાં આવતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું પ્રતિવાદી નંબર ૨ એ રિટ અરજદારને સાહિત્યચોરીમાં સામેલ થવા અને પરીક્ષામાં અયોગ્ય માધ્યમો અપનાવવા બદલ સજા કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી છે કે કેમ.

૭.૨ મેં આ કેસની હકીકતોની પૃષ્ઠભૂમિમાં સંબંધિત દલીલો પર વિચારપૂર્વક વિચારણા કરી છે.રિટ અરજદાર કોઈ રાહત મેળવવા માટે હકદાર છે કે કેમ તે નક્કી કરતા પહેલા, હું એ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતને પુનરાવર્તિત કરવો જરૂરી માનું છું કે અદાલતોએ શિક્ષણવિદો દ્વારા વ્યક્ત કરવામાં આવેલા અભિપ્રાય અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ, પરીક્ષાઓ અને શિસ્ત સંબંધિત બાબતો પર શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના નિર્ણયોને યોગ્ય માન આપવું જોઈએ.જો કે, આનો અર્થ એ નથી કે અદાલતોએ આવા મંતવ્યો અને નિર્ણયોની આંખ આડા કાન કરીને પૂજા કરવી જોઈએ અને નાગરિકોના મૂળભૂત, બંધારણીય અને કાનૂની અધિકારોનું રક્ષણ કરવા માટે તેની બંધારણીય જવાબદારીઓનું પાલન કરવાનો ઇનકાર કરવો જોઈએ.આપણા બંધારણની યોજનામાં એવી દલીલ કે શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના નિર્ણયો અદાલતોમાં નિહિત ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તાથી મુક્ત હોવા જોઈએ તે સ્વીકારી શકાતી નથી.આવા નિર્ણયો વિશે શું કહેવું, [કલમ ૭૨](#) હેઠળ રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા માફી આપવા કે ન આપવા માટે ઉપયોગમાં લેવાતી સત્તા અને [કલમ ૩૫૬](#) હેઠળ કટોકટી લાદવા માટે સરકાર દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતી શક્તિને ન્યાયિક સમીક્ષામાંથી મુક્તિ મળતી નથી.[કેહર સિંહ વિરુદ્ધ ભારત સંઘ](#), (૧૯૮૯) ૧ એસ. સી. સી. ૨૦૪:(એ. આઈ. આર. ૧૯૮૯ એસસી ૬૫૩) અને [એસ. આર. બોમ્મઈ વિરુદ્ધ ભારત સંઘ](#), (૧૯૯૪) ૩ એસ. સી. સી. ૧:(એ. આઈ. આર.

૧૯૯૪ એસ. સી. ૧૯૧૮), સર્વોચ્ચ અદાલતે આ બાબતોમાં પણ ન્યાયિક સમીક્ષાની અદાલતની સત્તાને માન્યતા આપી છે, જો કે આવી બાબતોમાં પસાર કરાયેલા આદેશો ન્યાયિક તપાસને આધિન હોઈ શકે તેવા આધારો અત્યંત મર્યાદિત છે અને જ્યાં સુધી તે અનિવાર્ય ન બને ત્યાં સુધી તેમાં દખલ ન કરવી હંમેશા ઈચ્છનીય છે. તે પણ અવગણી શકાય નહીં કે શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના નિર્ણયો, જે સંબંધિત કાયદા અનુસાર લેવા જરૂરી છે, કેટલીકવાર વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો અને કર્મચારીઓને અસર કરે છે અને તે હંમેશા કલમ ૧૪,૧૫,૧૬,૨૦ વગેરેમાં સમાવિષ્ટ બંધારણીય મર્યાદાઓને આધિન હોય છે. તેથી, જો કોર્ટને લાગે કે આવા નિર્ણયો વૈધાનિક અથવા બંધારણીય જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરે છે, તો નાગરિકોના અધિકારોમાં દખલ કરવી અને તેનું રક્ષણ કરવું એ કોર્ટની બંધારણીય ફરજ છે.

૭.૩ જાહેર સત્તામંડળોની ક્રિયાઓ અને નિર્ણયોમાં મનસ્વીપણાની ગેરહાજરી તેમને ગેરબંધારણીયતાઓ અથવા સત્તાની બહારના હુમલાથી બચાવવા માટે અનિવાર્ય છે. એવું કહેવું સરળ છે કે દરેક જાહેર સત્તામંડળે વાજબી રીતે કામ કરવું જોઈએ અને તેના નિર્ણયો મનસ્વીતા અને પક્ષપાતથી મુક્ત હોવા જોઈએ અને જાહેર હિતમાં હોવા જોઈએ. જો કોઈ નિર્ણય મનસ્વી હોય તો તે બંધારણની કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન છે.

૭.૪ પ્રોફેસર એચ. ડબલ્યુ. વેડે વહીવટી કાયદા પરના તેમના પુસ્તક (છઠ્ઠી આવૃત્તિ) માં અવલોકન કર્યું હતું કે જાહેર સત્તામંડળોની સત્તાઓ અનિવાર્યપણે ખાનગી વ્યક્તિઓની સત્તાઓથી અલગ છે અને આગળ કહ્યું:--

".....નિરંકુશ વિવેકબુદ્ધિની સંપૂર્ણ વિભાવના જાહેર સત્તા માટે અયોગ્ય છે, જે ફક્ત સત્તા ધરાવે છે જેથી તે તેનો ઉપયોગ જાહેર હિત માટે કરી શકે.

આવી કાનૂની મર્યાદાઓ લાદવામાં વિરોધાભાસી કંઈ નથી.જો તેમને લાદવામાં નહીં આવે તો તે ખરેખર વિરોધાભાસી હશે.ન તો આ સિદ્ધાંત બ્રિટિશ અથવા અમેરિકન કાયદાની વિચિત્રતા છે; તે ફ્રેન્ચ કાયદામાં સમાન રીતે અગ્રણી છે.ન તો તે એક વિશેષ પ્રતિબંધ છે જે ફક્ત સ્થાનિક સત્તાવાળાઓને જ અવરોધે છે:તે કાઉનના મંત્રીઓને પણ લાગુ પડે છે, ન તો તે વહીવટી ક્ષેત્ર સુધી મર્યાદિત છે:તે જ્યાં પણ અમુક જાહેર હેતુ માટે વિવેકબુદ્ધિ આપવામાં આવે ત્યાં કામ કરે છે, ઉદાહરણ તરીકે, જ્યાં ન્યાયાધીશને જ્યુરી ટ્રાયલનો આદેશ આપવાની વિવેકબુદ્ધિ હોય છે.જ્યાં સશક્ત વ્યક્તિના વ્યક્તિગત લાભ માટે સત્તાઓ આપવામાં આવે છે ત્યાં જ વિવેકબુદ્ધિ સંપૂર્ણ હોય છે.સ્પષ્ટ રીતે આ જાહેર કાયદામાં લાગુ થઈ શકતું નથી.

આ જ કારણોસર સૈદ્ધાંતિક રીતે સમીક્ષા ન કરી શકાય તેવી વહીવટી વિવેકબુદ્ધિ જેવી કોઈ વસ્તુ હોવી જોઈએ નહીં, જે નિરંકુશ વિવેકબુદ્ધિની દ્રષ્ટિએ વિરોધાભાસ હોવો જોઈએ.જે પ્રશ્ન પૂછવાનો છે

તે એ છે કે ન્યાયિક સમીક્ષાનો અવકાશ શું છે, અને કેટલાક વિશેષ કિસ્સાઓમાં વિવેકાધીન નિર્ણયોની સમીક્ષાનો અવકાશ ન્યૂનતમ હોઈ શકે છે.તે સ્વયંસિદ્ધ રહે છે કે તમામ વિવેકબુદ્ધિ દુરુપયોગ કરવા માટે સક્ષમ છે, અને દરેક સત્તાની કાનૂની મર્યાદાઓ ક્યાંક શોધવાની છે.

૭.૫ મનસ્વીપણાનો અર્થ અને સાચો અર્થ ચોક્કસપણે જણાવેલા અથવા વ્યાખ્યાયિત કરતાં વધુ સરળતાથી જોવામાં આવે છે.પ્રશ્ન એ છે કે શું વિવાદિત કૃત્ય મનસ્વી છે કે નહીં, તેનો જવાબ આખરે હકીકતો અને આપેલ કેસના સંજોગોમાં આપવામાં આવે છે.લાગુ કરવા માટેની એક સ્પષ્ટ કસોટી એ જોવાની છે કે વિવાદિત કાર્યમાંથી કોઈ સ્પષ્ટ સિદ્ધાંત ઉભરી આવ્યો છે કે કેમ અને જો એમ હોય તો, શું તે વાજબીતાની કસોટીને સંતોષે છે.જ્યાં કોઈ કાર્ય કરવા માટે કોઈ રીત સૂચવવામાં આવી હોય અને તે પ્રક્રિયાને અનુસરવામાં કોઈ અવરોધ ન હોય, ત્યાં અધિનિયમની કામગીરી અન્યથા અને એવી રીતે કે જે વાજબી હોય તેવા કોઈપણ સ્પષ્ટ સિદ્ધાંતને જાહેર કરતી નથી, તે પોતે જ મનસ્વીપણાના દોષને આકર્ષિત કરી શકે છે.દરેક રાજ્યની કાર્યવાહીને કારણ દ્વારા જાણ કરવી આવશ્યક છે અને તે અનુસરે છે કે કારણથી અજાણ કાર્ય મનસ્વી છે.કાયદાનું શાસન કાયદા દ્વારા શાસનને ધ્યાનમાં લે છે, નહીં કે રમૂજ, તરંગી અથવા પુરુષો કે જેમને હાલમાં શાસન સોંપવામાં આવ્યું

છે તેમની ઈચ્છાઓ દ્વારા તે ત્રાસી છે કે 'ભલે તમે ક્યારેય આટલા ઊંચા હો, કાયદાઓ તમારાથી ઉપર છે'.

૭.૬ લગભગ ૫૦ વર્ષ પહેલાં, ન્યાયમૂર્તિ રામાસ્વામીએ [એસ. જી. જયસિંઘાની વિરુદ્ધ ભારત સંઘ](#), એ. આઈ. આર. ૧૯૬૭ એસ. સી. ૧૪૨૭ માં મનસ્વીતાથી મુક્ત વહીવટી નિર્ણયોની જરૂરિયાત પર પ્રકાશ પાડ્યો હતો.તેમના સ્વામીએ અવલોકન કર્યું (આકાશવાણીના પાન ૧૪૩૪ પર):--

"આ સંદર્ભમાં એ વાત પર ભાર મૂકવો મહત્વપૂર્ણ છે કે મનસ્વી શક્તિની ગેરહાજરી એ કાયદાના શાસનની પ્રથમ આવશ્યકતા છે જેના પર આપણી સમગ્ર બંધારણીય વ્યવસ્થા આધારિત છે.કાયદાના શાસન દ્વારા સંચાલિત પ્રણાલીમાં, વિવેકબુદ્ધિ, જ્યારે કાર્યકારી અધિકારીઓને આપવામાં આવે છે, ત્યારે તે સ્પષ્ટ રીતે વ્યાખ્યાયિત મર્યાદામાં મર્યાદિત હોવી જોઈએ.આ દ્રષ્ટિકોણથી કાયદાના શાસનનો અર્થ એ છે કે જાણીતા સિદ્ધાંતો અને નિયમોને લાગુ કરીને નિર્ણયો લેવા જોઈએ અને સામાન્ય રીતે, આવા નિર્ણયો અનુમાનિત હોવા જોઈએ અને નાગરિકને ખબર હોવી જોઈએ કે તે ક્યાં છે.જો કોઈ સિદ્ધાંત વિના અથવા કોઈ નિયમ વિના નિર્ણય લેવામાં આવે તો તે અણધારી છે અને આવો નિર્ણય કાયદાના શાસન અનુસાર લેવામાં આવેલા નિર્ણયની વિરુદ્ધ છે.(જુઓ ડાયસી -- 'લો ઓફ ધ કોન્સ્ટિટ્યુશન')

૭.૭ તે પછી પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે શું બંધારણની [કલમ ૨૨૬](#) હેઠળ આ અદાલત રિટ અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલા સ્પષ્ટીકરણને સ્વીકારવા અથવા રિટ અરજદારના જવાબોના મૂલ્યાંકન પર સંસ્થાના નિર્ણયમાં દખલ કરવા માટે ખુલ્લી છે.હું આ પ્રશ્નનો જવાબ આપવા આગળ વધું તે પહેલાં, પ્રમાણપત્ર માટેની રિટમાં હાઈકોર્ટના અધિકારક્ષેત્રના અવકાશને ધ્યાનમાં લેવો જરૂરી છે.

૭.૮ [કલમ ૨૨૬](#) હેઠળ ઉચ્ચ અદાલતને અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યો સોંપવામાં આવેલા ગૌણ ટ્રિબ્યુનલ્સ અને વૈધાનિક અધિકારીઓના નિર્ણય અથવા આદેશોને રદ કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર છે, જો તેઓ અધિકારક્ષેત્ર વિના અથવા તેનાથી વધુ અથવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરે અથવા જો રેકૉર્ડની સામે સ્પષ્ટ ભૂલ હોય.બંધારણની [કલમ ૨૨૬](#) હેઠળ ઉચ્ચ ન્યાયાલયનું અધિકારક્ષેત્ર વ્યાપક છે, તેમ છતાં તે મર્યાદિત છે કારણ કે તે ગૌણ ટ્રિબ્યુનલ અથવા અદાલતો પર દેખરેખ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરે છે અને તે અપીલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતું નથી.[જી વીરપ્પા પિલ્લઈ વિરુદ્ધ રમણ અને રમણ લિમિટેડ](#) (એ. આઈ. આર. ૧૯૫૨ એસ. સી. ૧૯૨) માં સુપ્રીમ કોર્ટે કલમ ૨૨૬ના અવકાશને ધ્યાનમાં લેતા આ રીતે અવલોકન કર્યું હતું (પાન ૧૯૬ પર):

"અધિકારક્ષેત્ર ગમે તેટલું વ્યાપક હોય, તે એટલું વ્યાપક કે મોટું નથી કે જેથી ઉચ્ચ અદાલત પોતાને અપીલની અદાલતમાં રૂપાંતરિત કરી શકે અને વિવાદિત નિર્ણયોની ચોકસાઈની તપાસ કરી શકે અને નક્કી કરી શકે કે યોગ્ય દષ્ટિકોણ શું છે અથવા શું આદેશ આપવો.

૭.૯ હરિ વિષ્ણુ કામથ વિરુદ્ધ અહમદ ઇશાક (એ. આઈ. આર. ૧૯૫૫ એસ. સી. ૨૩૩) માં, સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય ખંડપીઠે પ્રમાણપત્રની રિટના પાત્ર અને અવકાશ અને તે શરતો કે જેના હેઠળ તેને જારી કરી શકાય તે અંગેના સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કર્યા હતા. સુપ્રીમ કોર્ટે ચુકાદો આપ્યો (પાનું ૨૪૩ પર):--

"પ્રમાણપત્રની રિટ બહાર પાડતી અદાલત સુપરવાઈઝરીની ક્વાયત કરે છે અને અપીલ અધિકારક્ષેત્રની નહીં. આનું એક પરિણામ એ છે કે કોર્ટ નીચલી અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પહોંચેલા તથ્યોના તારણોની સમીક્ષા કરશે નહીં, ભલે તે ખોટા હોય. આ એ સિદ્ધાંત પર છે કે જે અદાલત કોઈ વિષય પર અધિકારક્ષેત્ર ધરાવે છે તેને ખોટો તેમજ સાચો નિર્ણય લેવાનો અધિકારક્ષેત્ર હોય છે અને જ્યારે વિધાનસભા નિર્ણય સામે અપીલ કરવાનો અધિકાર આપવાનું પસંદ કરતી નથી ત્યારે તે તેના હેતુ અને નીતિને હરાવી દેશે જો કોઈ ઉચ્ચ અદાલત પુરાવા પર કેસની ફરીથી સુનાવણી કરશે અને તેના પોતાના તારણોને પ્રમાણપત્રમાં બદલશે.

૭.૧૦ નાગેન્દ્ર નાથ વિરુદ્ધ હિલ્સ ડિવિઝનના કમિશનર (એ. આઈ. આર. ૧૯૫૮ એસ. સી. ૩૯૮); કૌશલ્યા દેવી વિરુદ્ધ બચિત્તર સિંહ (એ. આઈ.

આર. ૧૯૬૦ એસ. સી. ૧૧૬૮); મેજર યુ. આર. ભટ્ટ વિરુદ્ધ ભારત સરકાર (એ. આઈ. આર. ૧૯૬૨ એસ. સી. ૧૩૪૪); આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ એસ. શ્રી રામારાવ (એ. આઈ. આર. ૧૯૬૩ એસ. સી. ૧૭૨૩) કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે આ સિદ્ધાંતોને સમર્થન આપ્યું હતું સૈયદ યાકૂબ વિરુદ્ધ કે. એસ. રાધા કૃષ્ણ (એ. આઈ. આર. ૧૯૬૪ એસ. સી. ૪૭૭); મદ્રાસ રાજ્ય વિરુદ્ધ જી. સુંદરમ (એ. આઈ. આર. ૧૯૬૫ એસ. સી. ૧૧૦૩) અને આંધ્રપ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ સી. વેંકટરાવ (એ. આઈ. આર. ૧૯૭૫ એસ. સી. ૨૧૫૧). સત્તાવાળાઓને વધુ ગુણાકાર કરવાની જરૂર નથી કારણ કે હવે તે સારી રીતે નક્કી થઈ ગયું છે કે બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે કોર્ટ ટ્રિબ્યુનલ્સ અથવા અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાવાળાઓ દ્વારા નોંધાયેલા તારણો પર અપીલમાં બેસી શકતી નથી અને જો કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કર્યા પછી નિર્ણય પ્રામાણિકપણે લેવામાં આવે તો અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાવાળાઓના આદેશમાં દખલ કરવાનો તેનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી. ઉચ્ચ અદાલત ગૌણ ટ્રિબ્યુનલ અથવા સત્તામંડળના પોતાના અભિપ્રાયને બદલી શકતી નથી અને જો તે તારણો ખોટા હોય તો પણ પુરાવાના મૂલ્યાંકન પરના તારણોમાં દખલ કરવાનો તેનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી. તેમાં કોઈ શંકા નથી કે, જો આદેશ કોઈ પુરાવા પર આધારિત ન હોય અથવા જો તારણો મનસ્વી અને એટલા તરંગી હોય કે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ તે તારણો પર ન આવી શકે, તો આદેશ રદ કરવામાં આવશે. પરંતુ ઉચ્ચ અદાલતે પુરાવાના પ્રમાણભૂત મૂલ્ય અથવા પુરાવાની

પર્યાપ્તતા અથવા અપર્યાપ્તતાના આધારે આદેશમાં દખલ ન કરવી જોઈએ.પુરાવાના ચોક્કસ ભાગની વિશ્વસનીયતાનો ન્યાય કરવો એ અપીલ કોર્ટનું કાર્ય છે અને તે કાર્ય બંધારણની [કલમ ૨૨૬](#) હેઠળ હાઈકોર્ટના રિટ અધિકારક્ષેત્રમાં આવતું નથી.

૭.૧૧ તે અપીલ કોર્ટનું કાર્ય છે કે તે પુરાવા વિશે અલગ ઢ્રષ્ટિકોણ લે, નહીં કે અલગ સંભવિત ઢ્રષ્ટિકોણના આધારે આદેશમાં દખલ કરવા માટે રિટ અથવા સુપરવાઈઝરી કોર્ટનું કાર્ય.જો કોઈ પુરાવા દ્વારા સમર્થિત ન હોય અથવા કાયદાની વૈધાનિક જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરીને અથવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરીને આદેશ પસાર કરવામાં આવે તો અર્ધ-ન્યાયિક સત્તામંડળના આદેશમાં દખલ કરવા માટે ઉચ્ચ અદાલત માટે તે ખુલ્લું છે, પરંતુ અદાલતને માત્ર આ આધાર પર આદેશમાં દખલ કરવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી કે રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ પુરાવા અપૂરતા અથવા અપૂરતા છે અથવા રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ પુરાવા પર કદાચ અલગ ઢ્રષ્ટિકોણ લઈ શકાય છે.પરીક્ષા સમિતિને માત્ર સીધા પુરાવા પર જ નહીં પરંતુ સંભાવનાઓ અને પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા પર પણ અયોગ્ય માધ્યમોના ઉપયોગની બાબતમાં નિર્ણય લેવાનો અધિકારક્ષેત્ર છે.સંભાવનાઓ અને પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાના સંભવિત મૂલ્યને ધ્યાનમાં લેતી વખતે ફોજદારી સુનાવણીના સિદ્ધાંતોને આયાત કરવા માટે કોઈ અવકાશ નથી.પરીક્ષા સમિતિ સહિત અર્ધ-ન્યાયિક

સત્તાવાળાઓ અદાલતોને લાગુ પડતા પુરાવા અને પ્રક્રિયાના તકનીકી નિયમોથી બંધાયેલા નથી.

૭.૧૨ બોર્ડ ઓફ હાઈ સ્કૂલ એન્ડ ઇન્ટરમીડિએટ એજ્યુકેશન વિરુદ્ધ બાગલેશ્વર પ્રસાદ (એ. આઈ. આર. ૧૯૬૬ એસ. સી. ૮૭૫) માં, સુપ્રીમ કોર્ટે ચોક્કસ પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો હતો, જેના પર મને વિચાર કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું છે. ન્યાયમૂર્તિ ગજેન્દ્રગડકરે અદાલત વતી બોલતા આ રીતે (પાન ૮૭૮ પર) કહ્યું:

"અયોગ્ય માધ્યમો અપનાવવાની બાબતમાં, સીધા પુરાવા કેટલીકવાર ઉપલબ્ધ હોઈ શકે છે, પરંતુ એવા કિસ્સાઓ ઊભી થઈ શકે છે કે જ્યાં સીધા પુરાવા ઉપલબ્ધ ન હોય અને પ્રશ્નને સંભાવનાઓ અને પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાના પ્રકાશમાં ધ્યાનમાં લેવો પડશે. શૈક્ષણિક સંસ્થાઓએ સમયાંતરે જે સમસ્યાનો સામનો કરવો પડે છે તે એક ગંભીર સમસ્યા છે અને જ્યાં સુધી આવું કરવા માટે વાજબીપણું ન હોય ત્યાં સુધી અદાલતોએ યુનિવર્સિટી જેવી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ દ્વારા નિયુક્ત સ્થાનિક ટ્રિબ્યુનલ્સના નિર્ણયમાં દખલ કરવામાં વિલંબ કરવો જોઈએ. કલમ ૨૨૬ હેઠળ યુનિવર્સિટીઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા વિવાદિત આદેશોની માન્યતા સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, ઉચ્ચ અદાલત પ્રશ્નમાં નિર્ણય પર અપીલમાં બેસતી નથી, તેનો અધિકારક્ષેત્ર મર્યાદિત છે અને જો તે સાચું છે કે જો વિવાદિત આદેશને કોઈ પુરાવા દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવતું નથી.

ઉચ્ચ અદાલત તે આદેશને રદ કરવા માટે ન્યાયી ગણાશે.પરંતુ સંભવિતતા અને પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષને યોગ્ય ઠેરવતા નથી કે કેમ તે પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યા પછી વિવાદિત આદેશને કોઈ પુરાવા દ્વારા સમર્થન મળતું નથી તેવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવું આવશ્યક છે.

આગળ વધતા સર્વોચ્ચ અદાલતે ભારપૂર્વક જણાવ્યું:

"..... પરંતુ અમારું માનવું છે કે, કાયદાની સામાન્ય અદાલતોમાં ફોજદારી સુનાવણીઓને સંચાલિત કરતી તમામ વિચારણાઓને આ પૂછપરછમાં સામેલ કરવી વાજબી રહેશે નહીં.વર્તમાન કેસમાં કોઈ દુશ્મનાવટ સૂચવવામાં આવી નથી અને કોઈ દુર્ભાવના દર્શાવવામાં આવી નથી.તપાસ નિષ્પક્ષ રહી છે અને પ્રતિવાદીને પોતાનો બચાવ કરવાની તક મળી છે.આમ હોવાથી, અમને લાગે છે કે પ્રતિવાદી વિરુદ્ધ પસાર કરાયેલા આદેશમાં દખલગીરી કરવામાં ઉચ્ચ અદાલત ન્યાયી ન હતી.

૭.૧૩ બાગલેશ્વર પ્રસાદના કિસ્સામાં, માધ્યમિક શાળા અને મધ્યવર્તી શિક્ષણ બોર્ડની પરીક્ષા સમિતિએ બાગલેશ્વર પ્રસાદની પરીક્ષા એ આધાર પર રદ કરી હતી કે તેમણે હિન્દી ત્રીજા પેપરના પ્રશ્ન નંબર ૪ ના જવાબ આપવા માટે અયોગ્ય માધ્યમોનો ઉપયોગ કર્યો હતો.આમ કરવામાં તે સમાન ભૂલો ધરાવતા અન્ય પરીક્ષકે આપેલા જવાબ પર આધાર રાખતો હતો.બાગલેશ્વર પ્રસાદે આ વાતને

નકારી કાઢી હતી કે તેમણે કોઈ અન્યાયી માધ્યમનો ઉપયોગ કર્યો હતો.પરીક્ષા સમિતિ તેના સમજૂતીથી સંતુષ્ટ નહોતી અને તેણે તેના નિર્ણયને ટેકો આપવા માટે કોઈ સીધો પુરાવો ન હોવા છતાં તેને દોષી ઠેરવ્યો હતો.બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ બાગલેશ્વર પ્રસાદની અરજી પર, અદલાહબાદ હાઈકોર્ટે ચુકાદો આપ્યો હતો કે તપાસ સમિતિના નિષ્કર્ષ કે બાગલેશ્વર પ્રસાદે અયોગ્ય માધ્યમોનો ઉપયોગ કર્યો હતો તે કોઈ પુરાવા દ્વારા સમર્થિત નથી.તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચતા, ઉચ્ચ અદાલતે પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાઓનું પુનઃમૂલ્યાંકન કર્યું હતું.સુપ્રીમ કોર્ટે હાઈકોર્ટ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયાને મંજૂરી આપી ન હતી અને ટાંકવામાં આવેલા સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કર્યા હતા અગાઉ.

૭.૧૪ ઉપલબ્ધ સંજોગોમાંથી શું તારણ કાઢવું જોઈએ તે અનિવાર્યપણે અર્ધ-ન્યાયિક સત્તા અથવા ટ્રિબ્યુનલના વિશિષ્ટ 'ક્ષેત્રની અંદર છે અને જો સત્તા સમક્ષની સામગ્રી પર તારણ કાઢવું શક્ય હોય તો બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ તારણ કાઢવામાં દખલ કરવા માટે ઉચ્ચ અદાલત માટે ખુલ્લી નથી.

૭.૧૫ કૌશલ્યા દેવી વિરુદ્ધ બચિત્તર સિંહ (એ. આઈ. આર. ૧૯૬૦ એસ. સી. ૧૧૬૮) કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નાયબ કસ્ટોડિયન જનરલના આદેશમાં દખલ

કરતા હાઈકોર્ટના આદેશને રદ કર્યો હતો.ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે કસ્ટોડિયન જનરલ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશના સમર્થનમાં કોઈ પુરાવા નથી અને હાલના સંજોગો પર તેમના દ્વારા લેવામાં આવેલ નિષ્કર્ષ આદેશને સમર્થન આપવા માટે પુરાવા નથી.સુપ્રીમ કોર્ટે હાઈકોર્ટના ચુકાદાને નામંજૂર કર્યો અને અવલોકન કર્યું:

"કોઈ પુરાવા પર આધારિત તારણ એ રેકૉર્ડની સામે સ્પષ્ટ કાયદાની ભૂલ છે પરંતુ દસ્તાવેજી પુરાવાના મૂલ્યાંકનમાં ભૂલો અથવા તારણો કાઢવામાં ભૂલોને કાયદાની ભૂલો કહી શકાતી નથી અને તેને માત્ર અપીલની અદાલત તરીકે બેઠેલી અદાલત દ્વારા સુધારી શકાય છે, કલમ ૨૨૬ હેઠળ નહીં.

૭.૧૬ આંધ્ર રાજ્યમાં.પ્રદેશ વિરુદ્ધ એસ. શ્રી રામારાવ (એ. આઈ. આર. ૧૯૬૩ એસ. સી. ૧૭૨૩), સુપ્રીમ કોર્ટે અમુક આરોપોની વિભાગીય તપાસમાં જાહેર સેવકને દોષિત ઠેરવતા તપાસ અધિકારીના તારણોમાં દખલ કરતા હાઈકોર્ટના આદેશને રદ કર્યો હતો.અદાલતે અવલોકન કર્યું (પૃષ્ઠ ૧૭૨૬,૧૭૨૭ પર):

"જ્યાં કેટલાક પુરાવા છે કે જે તપાસ હાથ ધરવાની ફરજ સોંપવામાં આવેલી સત્તાએ સ્વીકાર્યા છે અને કયા પુરાવા નિષ્કર્ષને વાજબી રીતે સમર્થન આપી શકે છે ગુનેગાર અધિકારી આરોપ માટે દોષિત છે, તે પુરાવાઓની સમીક્ષા કરવા અને પુરાવા પર સ્વતંત્ર તારણ પર

પહોંચવા માટે કલમ ૨૨૬ હેઠળ રિટ માટેની અરજીમાં ઉચ્ચ ન્યાયાલયનું કાર્ય નથી.

૭.૧૭ સૈયદ યાકૂબ વિરુદ્ધ કે. એસ. રાધા કૃષ્ણ (એ. આઈ. આર. ૧૯૬૪ એસ. સી. ૪૭૭) માં, સ્થાનિક ટ્રિબ્યુનલના આદેશો સામે પ્રમાણપત્રની રિટ બહાર પાડવાના ઉચ્ચ ન્યાયાલયના અધિકારક્ષેત્ર પર વિસ્તૃત વિચારણા કરવામાં આવી હતી. સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે, નીચલી અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પુરાવાની પ્રશંસા પર પહોંચેલા તથ્યોના તારણોમાં દખલ કરવા માટે ઉચ્ચ અદાલત માટે તે ખુલ્લું નથી કારણ કે કાયદાની ભૂલ જે રેકૉર્ડની સામે સ્પષ્ટ છે તે રિટ દ્વારા સુધારી શકાય છે પરંતુ હકીકતની ભૂલ નથી, ભલે તે ગમે તે ગંભીર લાગે. કોર્ટે આગળ કહ્યું (પાન ૪૭૯, ૪૮૦ પર):

"જો કે, ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નોંધાયેલા તથ્યોના તારણને પ્રમાણપત્રની રિટ માટેની કાર્યવાહીમાં આ આધાર પર પડકારવામાં ન આવી શકે કે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલા સંબંધિત અને ભૌતિક પુરાવા વિવાદિત તારણને ટકાવી રાખવા માટે અપૂરતા અથવા અપૂરતા હતા. પુરાવાની પર્યાપ્તતા અથવા પર્યાપ્તતા એક મુદ્દા પર દોરી જાય છે અને ટ્રિબ્યુનલના વિશિષ્ટ અધિકારક્ષેત્રમાં હોવાના કારણે ઉપરોક્ત તારણમાંથી તથ્યનો નિષ્કર્ષ કાઢવામાં આવે છે, મુદ્દાઓને રિટ કોર્ટ સમક્ષ ઉશ્કેરવામાં નહીં આવે.

૭.૧૮ આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ સી. વેંકટરાવ (એ. આઈ. આર. ૧૯૭૫ એસ. સી. ૨૧૫૧) માં સુપ્રીમ કોર્ટે જાહેર સેવક સામે વિભાગીય તપાસ દરમિયાન સ્થાનિક ટ્રિબ્યુનલના તારણોમાં દખલ કરતા હાઈકોર્ટના ચુકાદાને રદ કર્યો હતો. ટ્રિબ્યુનલે એવું માન્યું હતું કે જાહેર સેવક સામે ઘડવામાં આવેલ આરોપ પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા પર સાબિત થયો હતો. ઉચ્ચ અદાલતે ટ્રિબ્યુનલના તે ચુકાદામાં આ આધાર પર દખલ કરી હતી કે ફરિયાદી પક્ષ વેંકટ રાવની નિર્દોષતાની શક્યતાઓને બાકાત રાખવા માટે કોઈ પુરાવા રજૂ કરવામાં સંપૂર્ણપણે નિષ્ફળ ગયો હતો. સુપ્રીમ કોર્ટે એસ શ્રી રામારાવના કેસમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોને ફરીથી સમર્થન આપ્યું અને અવલોકન કર્યું (પાનું ૨૧૫૪ પર):

"પ્રથમ, એવા અભિપ્રાય માટે કોઈ વોરંટ નથી કે કોઈ જાહેર અધિકારી તેની સામેના ગેરવર્તણૂકના આરોપમાં દોષિત છે કે કેમ તે ધ્યાનમાં લેતા, ફોજદારી સુનાવણીમાં અનુસરવામાં આવતો નિયમ કે જ્યાં સુધી અદાલતને સંતોષ થાય ત્યાં સુધી વાજબી શંકાથી બહારના પુરાવા દ્વારા સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી ગુનો સ્થાપિત થતો નથી. જો તે નિયમ તપાસના સ્થાનિક ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા લાગુ કરવામાં ન આવે, તો બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની અરજીમાં ઉચ્ચ અદાલત વિભાગીય તપાસના અધિકારીના આદેશને અમાન્ય જાહેર કરવા માટે સક્ષમ નથી. જાહેર સેવક સામે વિભાગીય તપાસ હાથ ધરવાના સત્તામંડળના નિર્ણય પર કલમ ૨૨૬ હેઠળ ઉચ્ચ અદાલત અપીલની અદાલત નથી. જ્યાં કેટલાક પુરાવા છે કે જે તપાસ કરવાની ફરજ

સોંપવામાં આવેલા સત્તામંડળે સ્વીકાર્યા છે અને કયા પુરાવા એ નિષ્કર્ષને વાજબી રીતે સમર્થન આપી શકે છે કે ગુનેગાર અધિકારી આરોપ માટે દોષિત છે, તે પુરાવાઓની સમીક્ષા કરવાનું અને પુરાવા પર સ્વતંત્ર તારણ પર પહોંચવાનું ઉચ્ચ અદાલતનું કાર્ય નથી. વિભાગીય સત્તાવાળાઓ, જો તપાસ અન્યથા યોગ્ય રીતે હાથ ધરવામાં આવે છે, તો હકીકતોના એકમાત્ર ન્યાયાધીશો છે અને જો કોઈ કાનૂની પુરાવા છે જેના પર તેમના તારણો આધારિત હોઈ શકે છે, તો તે પુરાવાની પર્યાપ્તતા અથવા વિશ્વસનીયતા એવી બાબત નથી કે જેને કલમ ૨૨૬ હેઠળની કાર્યવાહીમાં હાઈકોર્ટ સમક્ષ પ્રચાર કરવાની મંજૂરી આપી શકાય.

૭.૧૯ ત્રયંબકપતિ ત્રિપાઠી વિરુદ્ધ ઉચ્ચ શાળા મંડળ (એ. આઈ. આર. ૧૯૭૩ ઓલ ૧) કેસમાં અદ્વાહબાદ ઉચ્ચ ન્યાયાલયની પૂર્ણ ખંડપીઠે એવું માન્યું હતું કે અયોગ્ય માધ્યમોના ઉપયોગના પ્રશ્ન પર વિચારણા કરતી વખતે પરીક્ષા સમિતિએ ઉત્તરપુસ્તકો અને અન્ય સામગ્રીના આધારે તારણો કાઢવાનું વાજબી ગણાશે, જેનો જવાબ પરીક્ષકે કેટલીક અયોગ્ય પદ્ધતિ અપનાવીને આપ્યો હતો. પરીક્ષા સમિતિ તેના પુરાવા (નિષ્કર્ષ) ને અરજદારની પોતાની જવાબ પુસ્તિકા દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા આંતરિક પુરાવા પર આધારિત કરવાનો હકદાર છે. ખંડપીઠે અવલોકન કર્યું (પાન ૭ પર):--

"આવા સત્તાવાળાઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશની માન્યતા સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, ઉચ્ચ અદાલત સંબંધિત સત્તામંડળના નિર્ણય

પર અપીલમાં બેસતી નથી, તેનું અધિકારક્ષેત્ર મર્યાદિત છે અને તે સાચું છે કે જો પ્રશ્નમાંનો આદેશ કોઈ પુરાવા દ્વારા સમર્થિત નથી, તો ઉચ્ચ અદાલત તેને રદ કરી શકે છે, પરંતુ કોઈ પુરાવા દ્વારા આદેશ સમર્થિત નથી તે નિષ્કર્ષ પર પ્રશ્નને ધ્યાનમાં લીધા પછી પહોંચવું આવશ્યક છે કે શું સંભાવનાઓ અને પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા તે નિષ્કર્ષને યોગ્ય ઠેરવતા નથી.

૭.૨૦ જો પરીક્ષા સમિતિ સંભાવનાઓ અને પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાઓ અને પરીક્ષકની જવાબ પુસ્તિકાઓમાં ઉપલબ્ધ આંતરિક પુરાવાઓ પર આધાર રાખીને એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચે કે અયોગ્ય માધ્યમોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો, તો તે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના અધિકારક્ષેત્રની બહાર છે કે તે અલગ દ્રષ્ટિકોણ અપનાવવા માટે તે સંજોગોના પુરાવા મૂલ્યનું પુનઃમૂલ્યાંકન અને પુનઃમૂલ્યાંકન કરે.પરીક્ષા સમિતિ અને તપાસ સમિતિની રચના નિષ્ણાતો દ્વારા કરવામાં આવે છે, તેઓ રેકૉર્ડ પર હાજર સામગ્રીના આધારે અયોગ્ય માધ્યમોના ઉપયોગનો પ્રશ્ન નક્કી કરવા માટે એકમાત્ર ન્યાયાધીશો છે.જ્યાં સુધી નિર્ણય દુર્ભાવનાપૂર્ણ, મનસ્વી અથવા તરંગી ન હોય ત્યાં સુધી બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ આ અદાલત દ્વારા તેમના નિર્ણયમાં દખલ થવી જોઈએ નહીં.અર્ધ ન્યાયિક અથવા વહીવટી સત્તાના કોઈપણ નિર્ણયને દુર્ભાવનાપૂર્ણ આધાર પર દૂષિત કરવામાં આવે છે.તેવી જ રીતે, અર્ધ ન્યાયિક સત્તામંડળના નિર્ણયને દૂષિત કરવામાં આવશે જો તે કોઈ પુરાવા પર આધારિત ન હોય અથવા જો તે મનસ્વી હોય અને

સત્તાધિકારી જે નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા છે તે કોઈપણ વાજબી વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓના જૂથ દ્વારા પહોંચી શકાયો ન હોય.

૭.૨૧ આ સિદ્ધાંતો સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યા છે પરંતુ કેસના ચોક્કસ તથ્યોને લાગુ કરવામાં વાસ્તવિક મુશ્કેલી ઊભી થાય છે, આ સિદ્ધાંતોને લાગુ કરતી વખતે એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે કોઈ પુરાવા ન હોય તો આદેશ ત્યારે જ દૂષિત થશે જ્યારે સંબંધિત સત્તામંડળના નિર્ણયને ટકાવી રાખવા માટે પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષ, મૌખિક અથવા દસ્તાવેજી, અથવા સંભવિતતા પર આધારિત પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાઓનો એક પણ ટુકડો ન હોય, પરંતુ જો પરિસ્થિતિજન્ય પ્રકૃતિના કેટલાક પુરાવા હોય, જેમાં સંભાવનાઓ પણ શામેલ હોઈ શકે, તો તે કોઈ પુરાવાનો કેસ નહીં હોય. પુરાવાની અપૂરતીતા કોઈ પુરાવા ન હોવાના સિદ્ધાંતમાં આવતી નથી. જો કોઈ પુરાવા હોય, ભલે તે તેના સંભવિત મૂલ્યમાં ગમે તેટલા નબળા હોય, તો તે કોઈ પુરાવાનો કેસ નહીં હોય અને ઉચ્ચ અદાલતને નિષ્કર્ષમાં દખલ કરવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી. તેવી જ રીતે, મનસ્વીપણાના પ્રશ્ન પર વિચાર કરતી વખતે એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે જો રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પર બે મંતવ્યો શક્ય હોય અને જો પરીક્ષા સમિતિએ પ્રામાણિકપણે એક અભિપ્રાય લીધો હોય, તો તે ઉચ્ચ અદાલત માટે તે નિષ્કર્ષમાં દખલ કરવા માટે ખુદ્દું નથી કારણ કે એક અલગ દ્રષ્ટિકોણ શક્ય છે. જો આદેશ સંપૂર્ણપણે મનસ્વી અને એટલો તરંગી

હોય કે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પર નિષ્કર્ષ પર ન આવી શકે, તો ઉચ્ચ અદાલત દખલ કરી શકે છે, પરંતુ જો કોઈ વ્યક્તિ વાજબી રીતે તે નિષ્કર્ષ પર આવી શકે, તો ઉચ્ચ અદાલતને આદેશમાં દખલ કરવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી.અર્ધ ન્યાયિક સત્તામંડળનો મનસ્વી નિર્ણય વિકૃત હશે અને તેને રદ કરવામાં આવશે.જોકે, પરીક્ષા આપનારની નિર્દોષતાના સમર્થનમાં શક્યતાઓ અથવા સંજોગો ધારણ કરવા અને પછી પરીક્ષા સમિતિના નિર્ણયમાં આ આધાર પર દખલ કરવાની મંજૂરી નથી કે પરીક્ષા આપનારને અયોગ્ય માધ્યમોના ઉપયોગના આરોપમાં દોષિત ઠેરવવા માટે કોઈ નિર્ણાયક પુરાવા નથી.જો કોઈ કેસના સંજોગોમાં ઘણી સંભાવનાઓ ઉપલબ્ધ હોય, જેમાંથી કેટલીક પરીક્ષા આપનારની નિર્દોષતાને સમર્થન આપે છે, જ્યારે અન્ય સંજોગો પરીક્ષા સમિતિના પરીક્ષાકારને દોષિત ઠેરવવાના નિર્ણયને સમર્થન આપે છે, તો તે પરિસ્થિતિમાં પરીક્ષા સમિતિના નિર્ણયમાં દખલ કરવાની મંજૂરી નથી કારણ કે તે પુરાવાના મૂલ્યાંકન સમાન હશે.

૭.૨૨ હું ગઝનફર રાશિદ વિરુદ્ધ સચિવ, માધ્યમિક શાળા અને મધ્યવર્તી શિક્ષણ બોર્ડ, યુ. પી. અલ્લાહબાદ અને અન્યો, એ. આઈ. આર. ૧૯૭૯ અલ્લાહબાદ ૨૦૯ના કેસમાં અલ્લાહબાદ હાઈકોર્ટના પૂર્ણ પીઠના નિર્ણયનો પણ ઉલ્લેખ કરી શકું

છું અને તેના પર આધાર રાખી શકું છું, જેમાં પૂર્ણ ખંડપીઠે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

“અગાઉ ચર્ચા કરવામાં આવી છે તેમ, આ અદાલત આ આધાર પર પરીક્ષા સમિતિના આદેશમાં દખલ કરવા માટે તૈયાર નથી કે રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પર અન્ય અભિપ્રાય લઈ શકાય.ગણિત અને ભૌતિકશાસ્ત્ર અથવા રસાયણશાસ્ત્ર સંબંધિત પ્રશ્નોના જવાબ આપવા માટે જો પરીક્ષકે ખોટી કામગીરી દ્વારા જરૂરી જવાબ આપ્યો હોય તો પરીક્ષા સમિતિ માટે એ નિષ્કર્ષ કાઢવો વાજબી રીતે શક્ય બનશે કે પરીક્ષકે અયોગ્ય માધ્યમોનો ઉપયોગ કર્યો હતો.જો તે શક્ય હોય કે પરીક્ષકે અજાણતા અથવા અમુક કારણોસર જરૂરી પગલાંઓ અવગણ્યાં હોય, તો તે સમજૂતી પર વિચાર કરવો તે પરીક્ષા સમિતિનું કામ છે અને તે આ અદાલત માટે સંજોગોનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવા અને પરીક્ષા સમિતિના નિર્ણયમાં દખલ કરવા માટે ખુલ્લું નથી.જો પરીક્ષા સમિતિ સંભાવનાઓ અને પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાઓ પર આધાર રાખીને એવા નિષ્કર્ષ પર આવે કે પરીક્ષકએ અયોગ્ય માધ્યમોનો ઉપયોગ કર્યો હતો, તો આ અદાલત માત્ર અન્ય શક્યતાઓના આધારે તે આદેશમાં દખલ કરવા માટે તૈયાર નથી.અરજદાર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા ઉપરોક્ત તમામ ઓસેસમાં આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે અમુક જરૂરી પગલાંની ગેરહાજરીનો અર્થ એ નથી કે પરીક્ષકે અયોગ્ય માધ્યમોનો ઉપયોગ કર્યો હોવો જોઈએ.ઉપરોક્ત દરેક કેસમાં ફોજદારી સુનાવણીનો સિદ્ધાંત લાગુ કરવામાં આવ્યો હતો કારણ કે એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે જરૂરી ગણતરી નોંધવામાં

અથવા જરૂરી પગલાં લેવામાં ભૂલ એ હકીકતનો નિર્ણાયક પુરાવો ન હોઈ શકે કે પરીક્ષકે અયોગ્ય માધ્યમોનો ઉપયોગ કર્યો હતો. અમારા મતે આ નિર્ણયો અગાઉ ચર્ચા કરાયેલા કેસોમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોની વિરુદ્ધ છે. આ જ કારણસર અમે પ્રમોદ કુમાર મિત્તલના કેસમાં (૧૯૭૩ ઓલ એલજે ૬૨૫) આ અદાલતના વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા લેવામાં આવેલા ડ્રજિકોણને મંજૂરી આપતા નથી. બાગલેશ્વર પ્રસાદના કેસમાં (એ. આઈ. આર. ૧૯૬૬ એસ. સી. ૮૭૫) સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત કાયદા અને ત્ર્યંબકપતિ ત્રિપાઠીના કેસમાં અમારી અદાલતના પૂર્ણ પીઠના નિર્ણયને ધ્યાનમાં રાખીને, (એ. આઈ. આર. ૧૯૭૩ ઓલ ૧) અમારો અભિપ્રાય છે કે અરજદાર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા કેસો, જેમ કે ઉદય પ્રકાશ ગૌતમ વિરુદ્ધ બોર્ડ ઓફ હાઈ સ્કૂલ, સરમન લાલ વિરુદ્ધ બોર્ડ ઓફ હાઈ સ્કૂલ; પ્રેમ નાથ ખન્ના વિરુદ્ધ બોર્ડ ઓફ હાઈકોર્ટ; પ્રમોદ કુમાર મિત્તલ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ યુ. પી. અને અજય કુમાર વિરુદ્ધ માધ્યમિક શિક્ષા પરિષદ, સાચો કાયદો નિર્ધારિત કરતા નથી.

૨૨ તાત્કાલિક કેસમાં અરજદારે રસાયણશાસ્ત્રના બીજા પેપરના પ્રશ્ન નંબર ૧ નો જવાબ આપતી વખતે જરૂરી પગલાં લીધા ન હતા, તેમ છતાં તે સાચા સૂત્ર પર પહોંચ્યો હતો. અમે અગાઉ અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલા જવાબનો ઉલ્લેખ કર્યો છે અને સૂત્ર પર પહોંચી શકાય તે પહેલાં જે પગલાં લેવા જરૂરી હતા તે પણ ટાંક્યા છે. અરજદાર યોગ્ય રીતે કામ કર્યા વિના અને જરૂરી પગલાં લીધા વિના યોગ્ય સૂત્ર પર પહોંચ્યા. તપાસ સમિતિ તેમજ પરીક્ષા સમિતિ બંનેનો અભિપ્રાય હતો કે અરજદારને પ્રશ્નની કોઈ જાણકારી નહોતી અને તેને કોઈ બાહ્ય

સ્રોત દ્વારા સાચો જવાબ મળ્યો હતો.તેથી તેને અયોગ્ય માધ્યમોનો ઉપયોગ કરવા બદલ દોષી ઠેરવવામાં આવ્યો હતો.પ્રશ્ન નંબર ૧ પર અરજદારના જવાબમાં પરીક્ષા સમિતિના નિર્ણયને ટેકો આપવા માટે આંતરિક પુરાવા છે.પરીક્ષા સમિતિ દ્વારા લેવામાં આવેલ નિષ્કર્ષ કે અરજદારે અયોગ્ય માધ્યમોનો ઉપયોગ કરીને પ્રશ્ન હલ કર્યો છે તે એક વાજબી નિષ્કર્ષ છે જેમાં આ અદાલત દ્વારા દખલ કરી શકાતી નથી, ભલે અન્ય કોઈ દ્રષ્ટિકોણ પણ શક્ય હોય.અરજદારની દલીલ કે વિવાદિત આદેશ કોઈ પુરાવા પર આધારિત નથી અને પરીક્ષા સમિતિના તારણને ટેકો આપવા માટે રેકૉર્ડ પર કોઈ સામગ્રી નથી.

૨૩ ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, અમને બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ હસ્તક્ષેપની બાંધધરી આપતા બોર્ડના વિવાદિત આદેશમાં કોઈ સ્પષ્ટ ભૂલ દેખાતી નથી.અરજી નિષ્ફળ જાય છે અને તે મુજબ તેને રદ કરવામાં આવે છે, પરંતુ ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ આપવામાં આવશે નહીં.”

૭.૨૩ બાગલેશ્વર પ્રસાદ (ઉપરોક્ત) માં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે તે કેસમાં પ્રતિવાદી દ્વારા આપવામાં આવેલા ખોટા જવાબોની ઓળખ અને સતત અનુક્રમણિકા ધરાવતા અન્ય ઉમેદવારની ઓળખ, પ્રતિવાદીએ અયોગ્ય માધ્યમોનો ઉપયોગ કર્યો હોવાના આરોપોને અત્યંત સંભવિત બનાવે છે અને આવી સંભાવનાઓ અને પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાઓના આધારે તપાસ સમિતિના તારણોને કોઈ પુરાવા પર આધારિત ન કહી શકાય કારણ કે આવી બાબતોમાં સીધા પુરાવા

ઘણીવાર ઉપલબ્ધ ન હોઈ શકે.વધુમાં એ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે આવા કેસો સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, આવી સંસ્થાઓ દ્વારા સામનો કરવામાં આવતી સમસ્યાઓની ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા પ્રશંસા થવી જોઈએ અને જ્યાં સુધી તપાસ નિષ્પક્ષ હોય અને ઉમેદવારને પોતાનો બચાવ કરવાની તક મળે, ત્યાં સુધી આ મામલાની તપાસ સામાન્ય અદાલતોમાં ફોજદારી આરોપોને લાગુ પડે તેવી જ કડકતાથી થવી જોઈએ નહીં.

૭.૨૪ ૨૦૦૦ (ઓ) જી. એલ. એચ. ઈ. એલ.-એસ. સી.-૩૩૫૦૩માં નોંધાયેલા યુનિયન પબ્લિક સર્વિસ કમિશન વિરુદ્ધ જગન્નાથ મિશ્રાના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે પણ આવો જ મત વ્યક્ત કર્યો છે.

૭.૨૫ હું, આ તબક્કે, ૧૯૯૨ (૨) જી. એલ. એચ. ૧૪૦ એસ. સી. માં નોંધાયેલા પરીક્ષાના નિયંત્રક વિરુદ્ધ જી. એસ. સન્ડર અને અન્યના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નીચેના નિરીક્ષણોનો પણ ઉલ્લેખ કરી શકું છું:-

“૧૦ અમે ઉપરોક્ત રજૂઆતોને કાળજીપૂર્વક ધ્યાનમાં લીધી છે.એક બાબત શંકાની બહાર રાખવી જોઈએ,

શિંસ્તના અમલીકરણની બાબતમાં આ અદાલત દખલગીરીમાં ખૂબ જ ધીમી હોવી જોઈએ.છેવટે, શિક્ષણના પ્રભારી અધિકારીઓ કે જેમની ફરજ નિષ્પક્ષ અને યોગ્ય રીતે પરીક્ષા યોજવાની છે, તેઓ આ પાત્રની પરિસ્થિતિઓનો સામનો કેવી રીતે કરવો તે સારી રીતે જાણે છે.કાયદાના સુંદર સિદ્ધાંતોની આચાર કરી શકાતી નથી અને તેને સુવર્ણ તરાજૂમાં તોલવી શકાતી નથી.વર્તમાન શિક્ષણ પ્રણાલીમાં, જ્યાં સુધી તે વાજબી રીતે હાથ ધરવામાં આવે ત્યાં સુધી વિદ્યાર્થીની પ્રગતિનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે પરીક્ષાની પ્રણાલી શ્રેષ્ઠ રીતે અનુકૂળ છે.દરેક કેસમાં અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપ કરવાથી નાખુશ પરિણામો આવી શકે છે જે પરીક્ષાની પદ્ધતિને પ્રહસન બનાવી શકે છે.દાખલા તરીકે, અમે પરીક્ષામાં નકલ કરવાની સખત નિંદા કરી શકીએ છીએ, જે સામૂહિક નકલમાં પરિણમી છે.શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં ઝેરી નીંદણ જેવી બિનઆરોગ્યપ્રદ પ્રથાઓને જડમૂળથી ઉખાડી ફેંકવી જોઈએ જેથી નિર્દોષ અને બુદ્ધિશાળી વિદ્યાર્થીઓને અસર ન થાય.”

૭.૨૬ રિટ અરજદાર, તેના પર લાદવામાં આવેલા દંડથી વ્યથિત હોવાથી, સંસ્થાના નિયામકને અપીલ કરવાનું પસંદ કર્યું.ડિરેક્ટરે નીચેના ત્રણ સભ્યોની સમિતિની રચના કરી હતી.

“પ્રોફેસર ડી. પી. રોય, પીઆઈસી (જીએ)

પ્રોફેસર ઉમાશંકર સિંહ, સહાયક પ્રોફેસર બાયો એન્જિનિયરિંગ

શ્રી પ્રણવ રોહિત, એ. આર., સંયોજક (આરક્ષણ સેલ) ”

“સમિતિ પાસે તપાસ કરવા માટે બે મુખ્ય મુદ્દાઓ છે, પ્રથમ એ જોવા માટે કે શ્રી તારે પર તપાસમાં ગેરરીતિના આરોપ લગાવવાથી લઈને દંડનો આદેશ પસાર થાય ત્યાં સુધી તમામ પ્રક્રિયાગત જરૂરિયાતોનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું કે કેમ, અને પછી શ્રી તારેના આચરણમાં એસએસએસીના તારણોની સરખામણીમાં દંડની માત્રાનું વજન કરવું.

શૈક્ષણિક ગેરવર્તણૂકની તપાસ માટે પ્રક્રિયાગત જરૂરિયાતો:

(i) ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજી એક્ટ, ૧૯૬૧માં, 'સેનેટની કામગીરી' ને તેની કલમ ૧૫માં આ રીતે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવી છે કે 'આ અધિનિયમ, કાયદાઓ અને વટહુકમોની જોગવાઈઓને આધિન, સંસ્થાના સેનેટ પાસે નિયંત્રણ અને સામાન્ય નિયમન હશે, અને તે સંસ્થામાં સૂચના, શિક્ષણ અને પરીક્ષાના ધોરણોની જાળવણી માટે જવાબદાર રહેશે અને તે અન્ય સત્તાઓનો ઉપયોગ કરશે અને કાયદા દ્વારા તેને આપવામાં આવે અથવા લાદવામાં આવે તેવી અન્ય ફરજો કરશે'.

(ii) સંસ્થાના કાયદાઓ, જ્યારે 'સેનેટની સત્તા અને ફરજો વગેરે' નું વર્ણન કરે છે ત્યારે કલમ ૫/૨ (એ) માં કહે છે. સેનેટને શૈક્ષણિક

કાર્યક્રમો અને અભ્યાસક્રમોને મંજૂરી આપવા, તેમની સામગ્રી અને તેના કોઈપણ ફેરફારોને મંજૂરી આપવા અને તેમના આચરણની દેખરેખ રાખવાની સત્તા છે. તે વધુમાં ૫/૨ (ડી) હેઠળ ઉમેરે છે કે તેની ફરજોની પ્રાપ્તિમાં, સેનેટને કાયમી અને અન્ય પેટા સમિતિઓની રચના કરવાની, તેમના સભ્યોની નિમણૂક કરવાની અને તેમની સત્તાઓ નક્કી કરવાની સત્તા આપવામાં આવી છે જે સમગ્ર સેનેટની સત્તાઓની સમકક્ષ અથવા તેનાથી વધુ નહીં હોય.

(iii) આઈટમ નંબર ૧૬ હેઠળ ૧૯/૭/૨૦૧૦ પર સંસ્થાની ત્રીજી સેનેટ બેઠક દરમિયાન પ્રથમ વખત સેનેટને જાણ કરવામાં આવી હતી કે સેનેટના અધ્યક્ષની મંજૂરી ૨૮/૪/૨૦૧૦ પર 'સેનેટ સ્ટુડન્ટ અફેર્સ કમિટી (એસએસએસીવાય) ની નિમણૂક માટે આપવામાં આવી છે, જેમાં ફેકલ્ટી અને વિદ્યાર્થી સભ્યો સામેલ છે, જે વિદ્યાર્થી શિસ્ત, આચરણ, કલ્યાણ, છાત્રાલયો અને સંબંધિત બિન-શૈક્ષણિક બાબતો સંબંધિત મુદ્દાઓ પર ધ્યાન આપે છે અને સેનેટના અધ્યક્ષને ભલામણો કરે છે.

(એમ ફરીથી ૧૦/૦૯/૨૦૧૧ પર ૮મી સેનેટ બેઠક દરમિયાન, જ્યારે આઈટમ નંબર ૨૦૧૧/૪/૧૪ હેઠળ 'સેનેટની સ્થાયી સમિતિઓ' ની રચનાના પ્રસ્તાવ પર વિચારણા કરવામાં આવી ત્યારે, પરિશિષ્ટ ૧૪.૧ માં એસએસએસીની જવાબદારીઓને પુનરાવર્તિત કરવામાં આવી હતી કારણ કે "આ સમિતિ પરામર્શ, શિસ્ત, છાત્રાલય જીવન અને વિદ્યાર્થીઓના કલ્યાણ સંબંધિત બાબતો હાથ ધરશે".

વધુમાં, તે જ સેનેટની બેઠકમાં, આઈટમ નંબર ૨૦૧૧/૪/૭ હેઠળ એસએસએસીના અહેવાલ પર વિચારણા કરતી વખતે, સેનેટએ શૈક્ષણિક વિચલન/નકલ, અને બિન-શૈક્ષણિક બાબતો સહિત વર્તન અને વર્તનના સ્વીકાર્ય ધોરણોમાંથી પ્રસ્થાનના અહેવાલિત કેસોની ચિંતા સાથે નોંધ લીધી હતી, જે 'શૈક્ષણિક ગેરવર્તણૂકને સંભાળવાની પ્રક્રિયા' નું વર્ણન કરતી વિદ્યાર્થી બાબતોની સલાહ ૩ (આવૃત્તિ ૧, જુલાઈ ૨૦૧૨) બહાર પાડવા તરફ દોરી ગઈ હતી, જે 'અત્યંત ગંભીરતા' સાથે આવા તમામ કેસો સાથે વ્યવહાર કરવા માટેની માર્ગદર્શિકાઓ વર્ણવે છે. સેનેટએ વધુમાં નિર્ણય લીધો કે સ્થાયી સમિતિઓનો કાર્યકાળ સામાન્ય રીતે એક વર્ષનો રહેશે. વર્તમાન એસએસએસીની રચના ૨૯/૦૯/૨૦૧૭ પર ઓફિસ ઓર્ડર નંબર આઈ.આઈ.ટી. જીએન/DiROO/૨૦૧૭/૫૦ તરીકે કરવામાં આવી હતી.

સમિતિના અવલોકનો:

શ્રી તારે સામે નકલ કરવાના આરોપની બાબતમાં, ફ્લુઈડ મિકેનિક્સ (ઈ. એસ. ૨૧૨) પેપર માટે તેમના મધ્ય સેમેસ્ટરની પરીક્ષાના જવાબ પુસ્તકના મૂલ્યાંકન દરમિયાન, મૂલ્યાંકનકર્તાને જાણવા મળ્યું કે પ્રશ્ન નંબર ૨ નો તેમનો જવાબ લગભગ સંદર્ભ પુસ્તકમાં જવાબની પુનઃઉત્પાદન હતો. બે પ્રશ્નોમાં ઈનપુટ ડેટામાં તફાવત હોવા છતાં. તેમણે અભ્યાસક્રમના પ્રશિક્ષક સાથે વિદ્યાર્થી દ્વારા ગેરરીતિ થવાની શંકા સાથે એસએસએસીનો સંપર્ક કર્યો હતો. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, આવી ઘટનાઓનો સામનો કરવા માટે એસએસએસી યોગ્ય

વૈધાનિક સમિતિ છે.એસ. એસ. એ. સી. એ ૨૦ માર્ચ, ૨૦૧૮ના રોજ તેની બેઠકમાં આ કેસ હાથ ધર્યો હતો, જ્યારે તેના ૧૦માંથી છ સભ્યો હાજર હતા. શ્રી તારેને બેઠકમાં બોલાવવામાં આવ્યા હતા, તેમની મધ્ય-સત્રની પરીક્ષામાં તેમની વિરુદ્ધ નકલ કરવાના આરોપ વિશે સમજાવવામાં આવ્યા હતા, અને તેમને સમજાવવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું કે તેમનો જવાબ કેવી રીતે મુદ્દિત સામગ્રીનું પુનઃઉત્પાદન હતું, જેના માટે તેમણે સીધો જવાબ આપવાનું ટાળ્યું હતું અને કોઈ સંતોષકારક સમજૂતી આપવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. જોકે તમામ સભ્યો (૩ ફેકલ્ટી ૩ વિદ્યાર્થીઓ) આ આરોપ સાથે સંમત થયા હતા, તેમણે શ્રી તારેને સજા આપવા માટે ફરીથી મળવાનું નક્કી કર્યું હતું.

એસ. એસ. એ. સી. ની આગામી બેઠક ૨૭ માર્ચ, ૨૦૧૮ના રોજ યોજાઈ હતી જેમાં ફરીથી ૧૦માંથી ૬ સભ્યો (ફેકલ્ટીમાં એક ફેરફાર સાથે) હાજર રહ્યા હતા, શ્રી તારે માટે દંડની રકમ સેનેટના અધ્યક્ષને ભલામણ કરવામાં આવી હતી, કારણ કે તેમને ૫ એપ્રિલ, ૨૦૧૮ના રોજ આ મંજૂરી મળી હતી. એસએસએસીના અધ્યક્ષે ૮ એપ્રિલ, ૨૦૧૮ના રોજ શ્રી તારેને આ આદેશ આપ્યો હતો.

સમિતિના તારણો:

અધિનિયમ અને કાયદામાં દર્શાવેલ પ્રક્રિયાગત જરૂરિયાતો શ્રી તારે સામે નકલ કરવાના આરોપના અનુસરણમાં અવલોકન કરવામાં આવી છે, અને આગળ તેમને આ પ્રક્રિયામાં તેમની નિર્દોષતા સાબિત કરવા માટે યોગ્ય તક આપવામાં આવી હતી.

એસએસએસી આદેશ સામે શ્રી આદિત્ય તારેની અપીલ, જેમાં તે ખૂબ કઠોર હોવાની તેમની ફરિયાદનો સમાવેશ થાય છે:

સમિતિના સભ્યોએ ૧ મે, ૨૦૧૮ના રોજ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ કેમ્પસમાં સુનાવણી માટે શ્રી તારેને બોલાવતા પહેલા અપીલની સામગ્રી અને તેની પૃષ્ઠભૂમિમાંથી પસાર થયા હતા. શ્રી તારે ઈચ્છતા હતા કે તેમના પિતા અને વકીલ તેમની સાથે સુનાવણીમાં આવે, એવી દલીલ સાથે કે તેઓ સાંભળવાની અક્ષમતા ધરાવે છે અને પ્રશ્નોને યોગ્ય રીતે સમજી શકતા નથી. તેથી, એક વિશેષ કેસ તરીકે તેમને કાર્યવાહીને યોગ્ય રીતે સમજવામાં મદદ કરવા માટે તેમની સાથે આઈ.આઈ.ટી. ગાંધીનગરના એક વિદ્યાર્થીને લાવવાની જાણ કરવામાં આવી હતી. જો કે, તેઓ લગભગ ૩૦ મિનિટના વિલંબ પછી બેઠકમાં ભાગ લેવા માટે એકલા આવ્યા હતા.

સમિતિએ શ્રી તારેની અપીલના દરેક પાસા પર ચર્ચા કરી હતી, જેમાં તેમણે તેમના ત્રણ પાનાના નિવેદનો આપ્યા હતા, જેમાં તેમની કેટલીક અસાતત્યતા અને તેમના કેટલાક આક્ષેપોની પૃષ્ઠભૂમિ અંગે સ્પષ્ટતા મેળવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો.

સમિતિના અવલોકનો

(i) શ્રી તારેએ ૧૬ એપ્રિલ, ૨૦૧૮ના રોજ તેમની અપીલના નિવેદનની નકલો બેઠકમાં લાવી હતી અને સભ્યોમાં વહેંચી હતી.

(ii) શ્રી આદિત્ય તારે દ્વારા ફ્લુઈડ મિકેનિક્સ (ઇ. એસ. ૨૧૨) ના પ્રશ્ન નંબર ૨ નો જવાબ, સંદર્ભ પુસ્તકમાં એક પ્રશ્નના ઉકેલ સાથે લગભગ સમાન છે, બે પ્રશ્નોમાં ઇન-પુટ ડેટામાં નાના તફાવતો હોવા છતાં, શ્રી તારે દ્વારા વિવાદિત ન હતો.

(iii) 'નકલ' ની ધારણાને વર્ણવવા માટે તેમની અપીલમાં 'આકર્ષક' શબ્દનો ઉપયોગ કદાચ વ્યંગાત્મક રીતે કરવામાં આવ્યો હતો, કારણ કે તેમનો જવાબ સંદર્ભ સામગ્રી સાથે સમાન હતો, આ સંદર્ભમાં 'આકર્ષક' શબ્દનો ઉપયોગ કરીને, શ્રી તારેની એ હકીકતની સ્વીકૃતિ સૂચવે છે કે 'તેમના જવાબ પ્રકાશિત સામગ્રી સાથે સમાન હોવા જેવી અસામાન્ય ઘટના માત્ર એવા નિષ્કર્ષ તરફ દોરી શકે છે કે તેની નકલ કરવામાં આવી હતી.

(iv) શ્રી તારેની એવી દલીલ કે તેઓ કંઈપણ નકલ કરી શક્યા ન હોત, તે એ હકીકત પર આધારિત હતી કે નિરીક્ષકોએ તેમની પરીક્ષા ખંડમાં કોઈ ઇલેક્ટ્રોનિક અથવા હાર્ડ કોપી સામગ્રી લઈ જવાની ફરિયાદ કરી ન હતી. જો કે મૂલ્યાંકન દરમિયાન અયોગ્ય માધ્યમોનો ઉપયોગ પણ ઓળખી શકાય છે. જેમ કે શ્રી તારેના કિસ્સામાં સ્પષ્ટ છે કે ઇનપુટ ડેટામાં તફાવત હોવા છતાં, ઉકેલો શબ્દશઃ સમાન છે. માત્ર એટલા માટે કે તપાસ દરમિયાન ગેરવર્તણૂકની નોંધ લેવામાં આવી ન હતી, તે શ્રી તારેને તપાસમાંથી મુક્તિનો દાવો કરવા માટે લલચાવશે નહીં.

(v) પ્રશ્નના જવાબમાં, જો નકલ કરીને નહીં, તો તેમણે સંદર્ભ પુસ્તકના જવાબનું પુનઃઉત્પાદન કેવી રીતે કર્યું, તેમણે તેમની અપીલની જેમ અસ્પષ્ટ નિવેદનો ચાલુ રાખીને સીધો જવાબ આપવાનું ટાળ્યું. જ્યારે તેમના જવાબ પુસ્તકના જવાબ સાથે સરખા હોવા માટે સરળ સમજૂતી માટે દબાણ કરવામાં આવ્યું, ત્યારે તેઓ 'મેં નકલ કરી નથી' ના વારંવારના નિવેદન પર પાછા ફર્યા.

(vi) જ્યારે તેમને પૂછવામાં આવ્યું કે શું તેમની પાસે બે વાર 'ફોટોગ્રાફિક મેમરી' છે, તો તેમણે એ જ શબ્દનો ઉપયોગ કરવાનું શરૂ કર્યું. તે હજી પણ કોઈ પણ સમયમર્યાદાને સ્વીકારશે નહીં કે તેને યાદ રાખવાની જરૂર છે કે તે શું વાંચે છે, ખાસ કરીને ગાણિતિક સામગ્રી.

(vii) 'મહિનાઓ, દિવસો અને કલાકો વિશે બોલ્યા પછી, જ્યારે તેમણે આખરે બે કલાકના વાંચન પછી સમાન જવાબનું પુનઃઉત્પાદન કરવા માટે સક્ષમ હોવાનું કહ્યું અને તેને દર્શાવવા માટે સંમત થયા, ત્યારે તેમના નિર્દોષતાના દાવાને યોગ્ય ઠેરવવા માટે કોઈ આધાર સ્થાપિત કરવા માટે વિંડો ખોલવાની સંભાવના હતી.

(viii) જ્યારે તેમને સમાન પ્રકૃતિનો વાસ્તવિક પ્રશ્ન-સહ-જવાબ આપવામાં આવ્યો ત્યારે તેમણે તેમના પિતા સાથે વાત કરી હતી અને પોતાની દેખીતી મજબૂત યાદશક્તિની કસોટીમાંથી પીછેહઠ કરી હતી અને કહ્યું હતું કે પરીક્ષણ 'સુસંગત' નથી.

સમિતિની ભલામણો

શ્રી આદિત્ય તારેએ તેમની (દાવો કરાયેલ) 'મજબૂત ચાદશક્તિ' ની કસોટી કરવાનો ઇનકાર કરીને, નકલ કર્યા વિના પ્રકાશિત જવાબનું પુનઃઉત્પાદન કેવી રીતે કર્યું તેનો સંભવિત જવાબ આપવા માટે આ તકનો ઉપયોગ કર્યો ન હતો.આમ અપીલકર્તા તેની અપીલના સમર્થનમાં કોઈ વધુ સામગ્રી પ્રદાન કરવામાં નિષ્ફળ ગયો.

૨૭ માર્ચ, ૨૦૧૮ ના રોજ શ્રી તારે પર લાદવામાં આવેલો દંડ 'ખૂબ કઠોર' નથી, જે સંસ્થાના 'વિદ્યાર્થીઓના સન્માન' કોડમાં લખેલી માર્ગદર્શિકા રેખાઓમાંથી દોરવામાં આવ્યો છે, તેણે સંહિતાના ઉદ્ધંધનનું પુનરાવર્તન કર્યા પછી, પહેલેથી જ એક વખત સાહિત્યચોરી માટે દંડ ફટકારવામાં આવ્યો હતો અને સસ્પેન્ડ સજા આપવામાં આવી હતી.

ઉત્તર પુસ્તિકા પૂરી પાડવા માટેની વિનંતીનું મનોરંજન કરી શકાતું નથી કારણ કે તે સંસ્થાની પ્રધાની વિરુદ્ધ છે.શ્રી તારે, જોકે તેમને જવાબ પુસ્તિકા પહેલેથી જ બતાવવામાં આવી છે.જેમ વિનંતી કરવામાં આવી છે તેમ, ન્યાય પ્રક્રિયાનો ભાગ બનતાં સમિતિઓની બેઠકોની વિગતો પૂરી પાડી શકાતી નથી.સેનેટના અધ્યક્ષ તરીકે નિયામક દ્વારા સમિતિઓની રચનાને સંસ્થાના કાયદાઓની મંજૂરી છે [કલમ ૫/૨ (એ), (ડી) અને ૫/૩ (I)]

સમિતિ એસએસએસીના તારણો સાથે સંમત થાય છે અને ૯ એપ્રિલ, ૨૦૧૮ ના રોજ તેના આદેશમાં કોઈ ફેરફાર કરવાનું કોઈ કારણ જુએ છે.”

૭.૨૮ આમ રિટ અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલની તપાસ કરવાના હેતુથી નિયામક દ્વારા રચાયેલી સમિતિ એસએસએસીના તારણો સાથે સંમત થઈ હતી.

૭.૨૯ ન્યાયમૂર્તિ કૃષ્ણ ઐયર, જેમ તે સમયે હતા, કુરિયન વિરુદ્ધ રાઘવન (૧૯૬૯ કેર એલ. ટી. ૨૫૩):(એ. આઈ. આર. ૧૯૭૦ કેર ૧૪૨), તેમના અલગ પરંતુ સંમત ચુકાદામાં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું (પાનું ૧૫૭ પર):

"જ્યારે કાર્યવાહીના નિયમો અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું નિષ્ઠાપૂર્વક પાલન, સાંભળવાની વાજબી તક આપ્યા પછી સદ્ભાવનાથી કામ કરવાના અર્થમાં, ભાર મૂકવામાં આવે છે.અદાલતો જવાબદાર શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના નિર્ણયોને રદ કરવા માટે 'ચાલવાનો' અને 'ઉતાવળ કરવાનો' ડર રાખે છે.આનો અર્થ એ નથી કે આવી સંસ્થાઓને અન્યાય કરવા માટેનું લાઈસન્સ ન્યાયિક રીતે આપવામાં આવે છે, પરંતુ તે વાજબી અપેક્ષા છે કે તેઓ સામાન્ય રીતે નિષ્પક્ષતાના માર્ગથી વિચલિત નહીં થાય.જો તેઓ સ્પષ્ટ રીતે કરે છે, તો રિટ જવું જ જોઈએ.અંતિમ કસોટી એ આ સંસ્થાઓના કાર્યો પ્રત્યે

ન્યાયિક અંતઃકરણની પ્રતિક્રિયા છે, આપેલ કેસમાં, કારકિર્દી પર અસાધ્ય ઘા અને વિદ્યાર્થીના પાત્ર પર કાયમી ડાઘને યાદ કરીને જે અન્યાયી આરોપ અને ચુકાદા પર અનુસરી શકે છે.

૭.૩૦ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના નિર્ણયો સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે કલમ ૨૨૬ હેઠળ તેમની વિવેકાધીન શક્તિનો ઉપયોગ કરતી વખતે અદાલતોએ સામાન્ય રીતે અમુક મર્યાદાઓ નક્કી કરી છે અને તેમના પર સ્વ-લાદેલા પ્રતિબંધો મૂક્યા છે.અદાલતોએ તેમના દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોમાં પૂર્વગ્રહ અથવા દુર્ભાવના પર આધારિત નિષ્પક્ષતાના ખુલ્લેઆમ ઉદ્બંધનને તેમના ધ્યાનમાં લાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી ઉચ્ચ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓને સતત તેમના હાથથી દૂર રાખ્યા છે.કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઔપચારિક ઉદ્બંધન પણ અદાલતો દ્વારા આંખ આડા કાન કરવામાં આવે છે જો આવા ઉદ્બંધનનો આરોપ અપ્રાસંગિક હોય અને જ્યારે પીડિતને સમાંતર કાર્યવાહીમાં આવી તકની ખાતરી આપવામાં આવે.

૭.૩૧ હું આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યો છું કે મારે શૈક્ષણિક વિદ્વાનો અને શિક્ષણશાસ્ત્રીઓ કરતાં વધુ સમજદાર ન બનવું જોઈએ. સંસ્થાના એસએસએસી તેમજ રિટ અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલની તપાસ કરવા માટે નિયુક્ત સમિતિએ આ બાબતના તમામ સંબંધિત પાસાઓને ધ્યાનમાં લીધા અને આખરે એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા કે કેસ અયોગ્ય માધ્યમમાંથી એક છે. જે

વ્યક્તિઓએ આ બાબતની તપાસ કરી છે તેઓ શિક્ષણ ક્ષેત્ર અને સંબંધિત વિષયના નિષ્ણાતો છે.શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં તેમજ વિષયમાં તેમના વિશાળ અનુભવ અને નિપુણતા સાથે, તેઓ પેપરનો જવાબ આપતી વખતે કોઈ ચોક્કસ વિદ્યાર્થીએ અયોગ્ય માધ્યમો અપનાવ્યા છે કે કેમ તે નક્કી કરવા, સમજવા અને નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે વધુ સારી સ્થિતિમાં છે.મને વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલની દલીલમાં કોઈ યોગ્યતા દેખાતી નથી કે હાથ પરનો કેસ "કોઈ પુરાવા નથી" માંથી એક છે.મને રિટ અરજદાર વતી પ્રચાર કરવામાં આવેલી રજૂઆતમાં પણ કોઈ યોગ્યતા દેખાતી નથી કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી.

૭.૩૨ વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી પટેલે, પટેલ જાગૃતિબેન (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણય પર ભાર મૂક્યો હતો અને દલીલ કરી હતી કે હાથ પરનો કેસ "કોઈ પુરાવા નથી" માંથી એક છે.શ્રી પટેલ અનુસાર, "કોઈ પુરાવા નહીં" નો અર્થ માત્ર પુરાવાની સંપૂર્ણ અછત નથી.શ્રી પટેલ રજૂ કરશે કે જ્યાં સંપૂર્ણ રીતે લેવામાં આવેલા પુરાવા તારણને સમર્થન આપવા માટે વાજબી રીતે સક્ષમ નથી; અથવા જ્યાં, બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, કોઈ ટ્રિબ્યુનલ તે પુરાવા પર વ્યાજબી રીતે તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શક્યું નથી, તો પછી કેસ "કોઈ પુરાવા નથી" ના દાવરામાં આવે તેવું કહી શકાય.પોતાની રજૂઆતને મજબૂત કરવા માટે, શ્રી પટેલ ઉપરોક્ત

ઉદ્દેખિત નિર્ણયમાં વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા કરવામાં આવેલા નીચેના અવલોકનો પર મજબૂત આધાર રાખે છે;

“૨૧. આમ, તે સ્પષ્ટ છે કે 'કોઈ પુરાવા' નો અર્થ માત્ર પુરાવાની સંપૂર્ણ અછત નથી.તે એવા કોઈ પણ કેસ સુધી વિસ્તરે છે જ્યાં સંપૂર્ણ રીતે લેવામાં આવેલા પુરાવા તારણને સમર્થન આપવા માટે વાજબી રીતે સક્ષમ ન હોય; અથવા જ્યાં, બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, કોઈ ટ્રિબ્યુનલ તે પુરાવા પર વ્યાજબી રીતે તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શક્યું ન હોય.તે સારી રીતે સ્થાપિત છે કે 'કોઈ પુરાવા નહીં' પર નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે હું રેકૉર્ડની સામે સ્પષ્ટ કાયદાની ભૂલ કરું છું.ફરીથી 'કોઈ પુરાવા નહીં' ના આધારે નિર્ણય લેવાનો અર્થ એ છે કે નિર્ણય વિકૃત, ગેરવાજબી અને અધિકારોની બહાર છે.

૭.૩૩ શ્રી પટેલે આ અદાલતનું ધ્યાન એ હકીકત તરફ પણ દોર્યું હતું કે પટેલ જાગૃતિબેન (ઉપરોક્ત) માં, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે **એસ. એમ. શર્મા વિરુદ્ધ દક્ષિણ ગુજરાત યુનિવર્સિટીના** કેસમાં આ અદાલતના ડિવિઝન બેન્ચના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો, જેનો અહેવાલ ૧૯૮૨ (૧) જી. એલ. આર. ૨૩૩ માં આપવામાં આવ્યો હતો.શ્રી પટેલ આ કેસમાં ડિવિઝન બેન્ચે કરેલા નીચેના અવલોકનો પર આધાર રાખે છે;

“૩૦.આ દષ્ટાંતરૂપ નિર્ણયોને ધ્યાનમાં લેવા અને તેમના તર્કની નજીકથી તપાસ કરવા પર, એવું જણાય છે કે 'કોઈ પુરાવા નહીં' નિયમની સામગ્રી અને અર્થ આપણા દેશમાં ઇંગ્લેન્ડની જેમ જ

છે. "કોઈ પુરાવા નહીં" માત્ર પુરાવાની સંપૂર્ણ અછતને સૂચવતું નથી; જે પુરાવા નિષ્કર્ષને વાજબી રીતે સમર્થન આપતા નથી તે પણ ઉપરોક્ત અભિવ્યક્તિના અર્થમાં સમજવામાં આવે છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, એવા કિસ્સાઓ કે જ્યાં પુરાવાનો સંપૂર્ણ અભાવ હોય અને એવા કિસ્સાઓ કે જ્યાં પુરાવા, જે કોઈ હોય તો, તર્કસંગત રીતે નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં અસમર્થ હોય, તો બંનેને 'કોઈ પુરાવા નહીં' ના નિયમની લાગુ પડતા સમાન ગણવામાં આવે છે. આમાંથી કોઈ પણ નક્કી થયેલા કેસમાં, પુરાવાની સંપૂર્ણ અછત હોવાના અર્થમાં 'કોઈ પુરાવા' નહોતા. ત્યાં કેટલાક પુરાવા, પ્રત્યક્ષ અથવા પરિસ્થિતિજન્ય હતા, જેના આધારે સ્થાનિક ટ્રિબ્યુનલ અપરાધના નિષ્કર્ષ પર પહોંચી ગયું હતું. 'કોઈ પુરાવા' ન હોવાની ફરિયાદની તપાસ પરીક્ષણ લાગુ કરીને કરવામાં આવી હતી કે નહીં, સમગ્ર પુરાવાને સ્વીકારતા, વિવાદિત નિષ્કર્ષ કાયદેસર અથવા તાર્કિક રીતે અનુસરવામાં આવ્યો હતો. એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં સીધા પુરાવા ઉપલબ્ધ ન હતા, સંજોગોની સંપૂર્ણતાને કાળજીપૂર્વક ધ્યાનમાં લેવામાં આવી હતી અને સંભવિતતા અને પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા નિષ્કર્ષને વાજબી ઠેરવે છે કે કેમ તે પરીક્ષણ લાગુ કરીને નિર્ણયના સમર્થનમાં કોઈ પુરાવા ન હોવાના પડકારની તપાસ કરવામાં આવી હતી. જ્યાં સીધા પુરાવા ઉપલબ્ધ હતા, ત્યાં પરીક્ષણ લાગુ કરીને પડકારની તપાસ કરવામાં આવી હતી કે શું તે બાકીના પુરાવા સાથે એટલી સંપૂર્ણ રીતે અસંગત હતી કે તેને સ્વીકારવાનું અશક્ય બનાવે છે. દેખીતી રીતે નક્કર સંજોગોના આધારે પ્રામાણિકપણે અને પ્રામાણિકપણે મનોરંજન કરવામાં આવે તો પણ માત્ર શંકા, ઘરેલું પૂછપરછમાં પણ મર્યાદાની બહાર હોવાનું માનવામાં આવતું હતું, જ્યાં

દોષિતોને સજા કરવામાં નિર્દોષોને સજા ન થાય તે જોવા માટે નિષ્ઠાપૂર્વક કાળજી લેવી જોઈએ તે સિદ્ધાંત નિયમિત ફોજદારી સુનાવણીઓને લાગુ પડે તેટલું જ લાગુ પડે છે. અંતિમ વિશ્લેષણમાં, જે પરીક્ષણ લાગુ કરવામાં આવ્યું હોવાનું જણાય છે તે એ છે કે શું કોઈ પુરાવા મૂલ્ય ધરાવતી કોઈ સામગ્રી હતી કે કેમ. જો નહીં, તો આ કેસ 'કોઈ પુરાવા નહીં' ના નિયમની શરારતમાં આવતો હોવાનું માનવામાં આવ્યું હતું. ”

૭.૩૪ મારો મત છે કે પટેલ જાગૃતિબેન (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં તે કેસની હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને "કોઈ પુરાવા નહીં" નો સિદ્ધાંત લાગુ કરવામાં આવ્યો હતો. "કોઈ પુરાવા નથી" નો સિદ્ધાંત સીધા જાકીટ સૂત્રની જેમ તમામ કિસ્સાઓમાં લાગુ કરી શકાતો નથી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, "કોઈ પુરાવા નહીં" નો આ સિદ્ધાંત એવા તમામ કેસોમાં યાંત્રિક રીતે લાગુ થવો જોઈએ નહીં જેમાં સંબંધિત વિદ્યાર્થી સામે અયોગ્ય માધ્યમો અપનાવવા અથવા છેતરપિંડીમાં સામેલ થવાના આક્ષેપો અંગે અહીં અથવા ત્યાં કોઈ શંકા પેદા થાય છે. પટેલ જાગૃતિબેન (ઉપરોક્ત) ના કિસ્સામાં, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે અવલોકન કર્યું છે કે શૈક્ષણિક સંસ્થાઓને સમયાંતરે જે સમસ્યાઓનો સામનો કરવો પડે છે તે એક ગંભીર સમસ્યા છે અને જ્યાં સુધી આપું કરવા માટે વાજબીપણું ન હોય ત્યાં સુધી અદાલતોએ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ દ્વારા નિયુક્ત સ્થાનિક ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયોમાં દખલ કરવામાં વિલંબ કરવો જોઈએ. વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે એ પણ સ્પષ્ટતા કરી હતી કે

ઉપરોક્ત કેસમાં એવા કોઈ પુરાવા નથી કે જેને કાયદાની નજરમાં કેટલાક સંભવિત મૂલ્ય હોવાનું કહી શકાય અને માત્ર શંકાના આધારે, કાર્યવાહીને મનસ્વી, અતાર્કિક અને વિકૃત તરીકે ગણી શકાય.હું પટેલ જાગૃતિબેન (ઉપરોક્ત) ના પેરા-૨૬માં વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનો ટાંકી શકું છું;

“ ૨૬. ૧ હું એસ. એમ. શર્માના કેસ (૧૯૮૨ (૧) ૨૩ ગુજ એલ. આર. ૨૩૩) (ઉપરોક્ત) માં કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે વ્યક્ત કરેલા મંતવ્યો સાથે આદરપૂર્વક સંમત છું. તે નિઃશંકપણે સાચું છે કે શૈક્ષણિક સંસ્થાઓને સમયાંતરે જે સમસ્યાઓનો સામનો કરવો પડે છે તે એક ગંભીર સમસ્યા છે અને જ્યાં સુધી આવું કરવા માટે વાજબીપણું ન હોય ત્યાં સુધી, અદાલતોએ પ્રતિવાદી-બોર્ડ જેવી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ દ્વારા નિયુક્ત સ્થાનિક ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયોમાં દખલ કરવામાં વિલંબ કરવો જોઈએ.પરંતુ તે જ સમયે પ્રતિવાદી બોર્ડ જેવા સત્તાવાળાઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોને કેટલાક પુરાવા દ્વારા સમર્થન આપવું આવશ્યક છે.તે પ્રત્યક્ષ પુરાવા અથવા પરોક્ષ અને પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાના સ્વરૂપમાં હોઈ શકે છે.ઉપર જણાવ્યા મુજબ, બાગલેશ્વરના કેસમાં (એ. આઈ. આર. ૧૯૬૬ એસ. સી. ૮૭૫) (ઉપરોક્ત) જો કે કોઈ સીધા પુરાવા, પરોક્ષ પુરાવા, સંખ્યાબંધ સંજોગોના સ્વરૂપમાં ન હતા, જેને યુનિવર્સિટી દ્વારા પૂરતા ગણવામાં આવ્યા હતા અને જ્યારે કાર્યવાહીને રદ કરવામાં આવી હતી ત્યારે ઉચ્ચ અદાલતે યોગ્ય રીતે ઉચ્ચ અદાલતના આદેશને રદ કર્યો

હતો અને અવલોકન કર્યું હતું કે પુરાવા પર વિચાર કરવો તે સત્તાવાળાઓ પર છે અને ઉચ્ચ અદાલત ઉપરોક્ત આદેશમાં દખલ કરવાનું વાજબી નથી. ઉચ્ચ અદાલત અપીલની અદાલત ન હતી અને પર્યાપ્તતા, પર્યાપ્તતામાં પ્રવેશી શકતી નથી. અથવા અન્યથા સત્તા સમક્ષ પુરાવા. તે જ સમયે, તેમ છતાં, એવું ન થવું જોઈએ કે કોઈ વિદ્યાર્થીને સજા કરવામાં આવે અને તેની કારકિર્દી માત્ર શંકાઓ, ધારણાઓ અને અનુમાનોના આધારે જોખમમાં મુકાય, જેમાં નામને લાયક કોઈ પુરાવા ન હોય. મારા મતે, આ કેસમાં એવા કોઈ પુરાવા નથી કે જે કાયદાની નજરમાં કેટલાક સંભવિત મૂલ્ય ધરાવે છે અને માત્ર શંકાના આધારે કે પ્રતિવાદી બોર્ડ દ્વારા વિવાદિત કાર્યવાહી કરવામાં આવી છે જે મનસ્વી, અતાર્કિક, વિકૃત છે અને કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં કોઈ વાજબી વ્યક્તિ તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચશે નહીં અને તેથી, ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ સત્તાઓના ઉપયોગમાં દખલ કરવી જરૂરી છે.”

૭.૩૫ હું એ હકીકતની નોંધ લઉં છું કે એસ. એમ. શર્મા (ઉપરોક્ત) માં, વિદ્યાર્થી સામેના આક્ષેપો નોંધપાત્ર રીતે તે વિદ્યાર્થીની ઉત્તરવહીમાં દાખલ કરેલા હસ્તલેખનની દેખીતી સામ્યતા અને અન્ય વિદ્યાર્થીની ઉત્તરવહીમાં વિવાદિત હસ્તલેખનના પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા પર આધારિત હતા, જેમણે પરીક્ષામાં હાજર ન હોવાનું સ્વીકાર્યું હતું અને કહ્યું હતું કે જે ઉત્તરવહી તેની હોવાનું કહેવાય છે તે તેના હસ્તલેખનમાં નહોતું. અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે આ ક્ષેત્રમાં "દ્રશ્ય નિરીક્ષણ પર જોવામાં આવતા હસ્તાક્ષરની સ્પષ્ટ સમાનતા ધરાવતી એકમાત્ર પરિસ્થિતિ" બાકી

છે.તે પૃષ્ઠભૂમિમાં કોર્ટે માન્યું કે આ કેસ "કોઈ પુરાવા નથી" નિયમની શરારતમાં આવે છે.સત્તામંડળોની સમીક્ષા કર્યા પછી, અદાલતને જાણવા મળ્યું કે માત્ર વિવાદિત અને સ્વીકૃત હસ્તલેખનની એકદમ સરખામણી પર અપરાધના નિષ્કર્ષનો આધાર રાખવો અવિવેકી છે, ખાસ કરીને જ્યારે તે નિષ્ણાતના અભિપ્રાય અથવા ખોટી વિસ્તરણના પુરાવાની સહાય વિના અથવા કેટલાક અધિકૃત પાઠ્યપુસ્તકોના માર્ગદર્શન વિના અને સરખામણી કરતી વ્યક્તિઓ તરફથી કોઈ અનુભવ અથવા જ્ઞાન વિના કરવામાં આવે છે.એવું જોવામાં આવ્યું હતું કે અપ્રશિક્ષિત, અનિર્ણિત અને બિનઅનુભવી આંખો દ્વારા એકદમ દ્રશ્ય સરખામણી પર માનવામાં આવતા જવાબ પુસ્તકોમાં હસ્તલેખનની સ્પષ્ટ સમાનતા શંકાને ટકાવી રાખવા માટે પૂરતી હોઈ શકે છે, પરંતુ તે, વધુ કંઈ વિના, સમર્થન આપવા માટે વાજબી રીતે સક્ષમ પુરાવા ન બનાવી શકે.તે તરત જ નોંધવામાં આવશે કે એસ. એમ. શર્માના કેસમાં (ઉપરોક્ત) નિર્ણય "કોઈ પુરાવા નથી" ના તારણ પર ફેરવાય છે.

૭.૩૬ વર્તમાન કિસ્સામાં, હકીકતો સંપૂર્ણપણે અલગ છે.અહીં રિટ અરજદાર સામેનો કેસ માત્ર શંકા પર આધારિત નથી.વર્તમાન કેસની હકીકતો ખૂબ જ સ્પષ્ટ છે. પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા અથવા રેકૉર્ડ પરના આંતરિક પુરાવા એ હકીકતની છટાદાર સાક્ષી આપે છે કે રિટ અરજદાર અયોગ્ય માધ્યમોમાં સંડોવાયેલો

હતો.સંબંધિત સત્તાવાળાઓ તે સમજાવવામાં સફળ રહ્યા છે કે કયા આધારે તેઓ એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા છે કે આ કેસ એક અયોગ્ય માધ્યમ છે.આવા સંજોગોમાં, શું આ અદાલતે સત્તાવાળાઓના નિર્ણયને તેના પોતાના નિર્ણય સાથે બદલીને એમ કહેવું જોઈએ કે આ "કોઈ પુરાવા નથી" નો કેસ છે.મેં અગાઉ અવલોકન કર્યું છે તેમ, વિદ્યાર્થીઓ સામે કરવામાં આવેલા નકલના આરોપોને ધ્યાનમાં લેતી વખતે જવાબ પુસ્તકો, જવાબની પેટર્ન, વિદ્યાર્થીએ સમસ્યાની ગણતરી સાથે જે રીતે આગળ વધ્યું છે તે મહત્વપૂર્ણ સામગ્રી બની શકે છે.નકલ કરવાની ક્રિયા સામાન્ય રીતે ગુપ્ત રીતે કરવામાં આવે છે અને ત્યાં સીધા પુરાવા હોઈ શકતા નથી પરંતુ જે રીતે જવાબો લખવામાં આવે છે તેમાં આંતરિક પુરાવા હોઈ શકે છે જે સ્પષ્ટપણે નિષ્કર્ષ તરફ સંકેત આપી શકે છે કે નકલ સંબંધિત વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા કરવામાં આવી હતી.

૭.૩૭ ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, હું *દેસાઈ દેવાંગ વી અને અન્યો વિરુદ્ધ ધ રજિસ્ટ્રાર, દક્ષિણ ગુજરાત યુનિવર્સિટી અને અન્યો*, એ. આઈ. આર. ૧૯૯૬ ગુજરાત ૯૬ ના કેસમાં આ અદાલતના વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા આપવામાં આવેલા એક નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરી શકું છું.આ પણ દક્ષિણ ગુજરાત યુનિવર્સિટીના એક વિદ્યાર્થીના અંતે અયોગ્ય માધ્યમોનો કેસ હતો.વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે ફકરા-પમાં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું;

“પ એવું કહેવું તુરછ બાબત છે કે રિટ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી અદાલતે પુરાવાની પુનઃમૂલ્યાંકન કરવાની અને સંબંધિત સત્તાધિકારી દ્વારા મેળવેલા તારણ કરતાં હકીકતના અલગ તારણ પર આવવાની જરૂર નથી.જો કે, જો તારણો વિફૂત હોય અથવા કોઈ પુરાવા પર આધારિત ન હોય, તો કોર્ટ તેમની સાથે દખલ કરી શકે છે.જ્યારે સત્તામંડળ દ્વારા લેવામાં આવેલા નિષ્કર્ષને વાજબી રીતે સમર્થન આપી શકે તેવા પુરાવાનો સંપૂર્ણ અભાવ હોય, ત્યારે તે કોઈ પુરાવાનો કેસ નહીં હોય.માત્ર રેકૉર્ડ પરની એવી સામગ્રીની હાજરી કે જે નિષ્કર્ષ સાથે સુસંગત નથી, તે કોર્ટને નિષ્કર્ષમાં દખલ કરવાથી અટકાવશે નહીં, જે આ આધાર પર અપ્રસ્તુત સામગ્રી પર આધારિત છે કે નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાના સમર્થનમાં કોઈ પુરાવા નથી.જ્યાં સીધા પુરાવા ઉપલબ્ધ ન હોય તેવા કિસ્સામાં, જો ઉપલબ્ધ હોય તો પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા પણ તારણ માટે સામગ્રીની રચના કરશે જો તે તર્કસંગત રીતે તે તારણ તરફ દોરી જવા માટે સક્ષમ હોય.”

૭.૩૮ ઉપરોક્ત ઉપરાંત, કલમ ૨૨૬ હેઠળ પુરાવાઓની ગેરહાજરી ન્યાયાધીશ માટે છે પરંતુ તેની પર્યાપ્તતા ટ્રિબ્યુનલ માટે છે.પુરાવા, જ્યાં સુધી ચોક્કસ કાયદાકીય જોગવાઈ ન હોય ત્યાં સુધી, તેનો અર્થ એ નથી કે, આ સંદર્ભમાં, ભારતીય પુરાવા અધિનિયમ હેઠળ જે સ્વીકાર્ય અને સાબિત થાય છે તે

જ; તે એવી દરેક વસ્તુને સ્વીકારે છે જે સામાન્ય સમજને તકનિકી નિયમો દ્વારા નિરંકુશ, પ્રોબેટિવ બળ તરીકે અપીલ કરે છે.લોર્ડ ડેનિંગ એમ. આર. એ ટી. એ. મિલર લિમિટેડ વિરુદ્ધ આવાસ અને સ્થાનિક સરકારના મંત્રી, ૧૯૬૮-૧ WLR ૮૮૫ ના નિર્ણયમાં આ વિષય પર આ કહેવાનું છે:

"આ પ્રકારની ટ્રિબ્યુનલ તેની પોતાની પ્રક્રિયામાં નિપુણ હોય છે, જો કે કુદરતી ન્યાયના નિયમો લાગુ કરવામાં આવે.અહીં મોટાભાગના પુરાવા શપથ પર હતા, પરંતુ તે કોઈ કારણ નથી કે સાંભળેલી વાતોને સ્વીકારવી જોઈએ નહીં જ્યાં તેને વાજબી રીતે વિશ્વસનીય ગણી શકાય.ટ્રિબ્યુનલ્સને એવી કોઈપણ સામગ્રી પર કાર્યવાહી કરવાનો અધિકાર છે જે તાર્કિક રીતે સંભવિત હોય, ભલે તે કાયદાની અદાલતમાં પુરાવા ન હોય:રેગ વિરુદ્ધ ડેપ્યુટી ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ઇન્જરીઝ કમિશનર, એક પક્ષકાર મૂરે દ્વારા, ૧૯૬૫-૧ ક્યૂબી ૪૫૬ બુઓ.સંસદમાં આ જ સપ્તાહ દરમિયાન આપણે નાગરિક પુરાવા ખરડાનું બીજું વાંચન કર્યું છે.તે દેશની સામાન્ય અદાલતોમાં પણ સાંભળેલી વાતો સામેના નિયમને નાબૂદ કરે છે.તે સુરક્ષાને આધિન દીવાની કાર્યવાહીમાં પ્રત્યક્ષ સાંભળેલી વાતોને સ્વીકારવાની મંજૂરી આપે છે.સુનાવણી ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ સ્પષ્ટપણે સ્વીકાર્ય છે.તેને સ્વીકારવામાં કોઈ શંકા નથી, ટ્રિબ્યુનલે કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું પાલન કરવું જોઈએ, પરંતુ તેનો અર્થ એ નથી કે તેને કોસ-એક્ઝામિનેશન દ્વારા ચકાસવું જોઈએ.તેનો અર્થ એ છે કે ટ્રિબ્યુનલે બીજા પક્ષને તેના પર ટિપ્પણી કરવાની અને તેનો વિરોધ કરવાની

યોગ્ય તક આપવી જોઈએ:જુઓ શિક્ષણ બોર્ડ વિ. રાઈસ, ૧૯૧૧ એ. સી. ૧૭૯ પૃ.૧૮૨:૧૯૬૫-૧ ક્યૂબી ૪૫૬.અહીંના ઇન્સ્પેક્ટરે તે કર્ચુ. શ્રી ફોગવિલનો ૧૯ નવેમ્બર, ૧૯૬૪નો પત્ર સાક્ષીઓ સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યો હતો અને તેઓએ તેનો વિરોધ કર્યો હતો.તેની સાથે વધુ વ્યવહાર કરવા માટે સ્થગન માટે કોઈ અરજી કરવામાં આવી ન હતી.આ સંજોગોમાં હું તેને સ્વીકારવામાં કુદરતી ન્યાયની વિરુદ્ધ કંઈપણ જોતો નથી.

૭.૩૯ તાત્કાલિક કિસ્સામાં, કોલેજ સત્તાવાળાઓ દ્વારા લેવામાં આવેલા નિષ્કર્ષના સમર્થનમાં આંતરિક અથવા પરિસ્થિતિજન્ય પ્રકૃતિના પુરાવા છે અને હું આ પુરાવા પર મારા ચુકાદાને દખલ કરવામાં અસમર્થ છું કારણ કે તેની ગુણવત્તા અને માત્રા સંસ્થા પરિષદના વિશિષ્ટ કાર્યક્ષેત્રમાં છે સિવાય કે જ્યાં તે અતાર્કિક, વિકૃત અથવા દુર્ભાવનાપૂર્ણ રીતે કાર્ય કરે છે.

૭.૪૦ જ્યાં સુધી કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનો સંબંધ છે, હું માત્ર એટલું જ કહી શકું છું કે વહીવટી કાયદાની આ શાખાની પ્રગતિ સાથે તે નક્કી થાય છે કે પરીક્ષામાં ગેરવર્તણૂક અથવા ગેરરીતિના આધારે વિદ્યાર્થી સામેની કાર્યવાહી અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યવાહી છે અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવું આવશ્યક છે.કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો, મૂર્ત નિયમો નથી અને સુનાવણીની બાબતમાં

વાજબીતાનું કોઈ અચળ ધોરણ નથી અને કોઈ ચોક્કસ કેસમાં કુદરતી ન્યાયનું ઉદ્ધંધન થયું છે કે નહીં તે નક્કી કરવાનું કામ અદાલતો પર છે.

૭.૪૧ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં, શિસ્તની કાર્યવાહી હાથ ધરવાની બાબતમાં ફોજદારી કાર્યવાહીની જેમ સંપૂર્ણ તપાસ અથવા સુનાવણી ન તો અપેક્ષિત છે અને ન તો કુદરતી ન્યાયની જરૂરિયાતના ભાગ રૂપે શક્ય છે. શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં શિસ્ત જાળવવાની બાબતમાં, કુદરતી ન્યાયની જરૂરિયાત દરેક કેસમાં સંજોગો અને સત્તાવાળાઓ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવતી શિસ્તભંગની પ્રકૃતિ અનુસાર બદલાય છે.

૭.૪૨ જ્યાં સુધી "સાહિત્યચોરી" ના આરોપની વાત છે, ત્યાં સુધી એવી દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે તે સોંપણીઓને લાગુ નહીં પડે. મને રિટ અરજદાર વતી પ્રચાર કરવામાં આવેલી આ દલીલમાં કોઈ યોગ્યતા દેખાતી નથી. આ સંબંધમાં, મારે યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ કમિશન (શૈક્ષણિક અખંડિતતાને પ્રોત્સાહન અને ઉચ્ચ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં સાહિત્યચોરીની રોકથામ) નિયમો, ૨૦૧૮ પર ધ્યાન આપવું જોઈએ.

૭.૪૩ કલમ ૨ (૧) "સાહિત્યચોરી" શબ્દને વ્યાખ્યાયિત કરે છે.તે નીચે પ્રમાણે વાંચે છે;

“સાહિત્યચોરીનો અર્થ થાય છે અન્ય કોઈના કાર્ય અથવા વિચારને પોતાની કૃતિ તરીકે રજૂ કરવાની પ્રથા.”

૭.૪૪ કલમ ૨ (ઓ) "સ્ક્રિપ્ટ" શબ્દને વ્યાખ્યાયિત કરે છે. તે નીચે પ્રમાણે વાંચે છે;

“સ્ક્રિપ્ટમાં સંશોધન પેપર, થીસીસ, મહાનિબંધ, પુસ્તકોના પ્રકરણો, સંપૂર્ણ પુસ્તકો અને અન્ય કોઈપણ સમાન કાર્યનો સમાવેશ થાય છે, જે એચઈએલના વિદ્યાર્થીઓ અથવા ફેકલ્ટી અથવા સંશોધક અથવા સ્ટાફ દ્વારા માસ્ટર અને સંશોધન સ્તરની ડિગ્રી અથવા પ્રિન્ટ અથવા ઇલેક્ટ્રોનિક મીડિયામાં પ્રકાશન તરફ દોરી જાય છે, જોકે તેમાં સોંપણીઓ/ટર્મ પેપર્સ/પ્રોજેક્ટ રિપોર્ટ્સ/કોર્સ વર્ક/નિબંધો અને જવાબ સ્ક્રિપ્ટ વગેરે બાકાત રહેશે.

૭.૪૫ કલમ ૨ (પી) "સ્રોત" શબ્દને વ્યાખ્યાયિત કરે છે.તે જ નીચે વાંચે છે;

“”સ્રોત" નો અર્થ કોઈપણ સ્રોતમાંથી પ્રકાશિત પ્રાથમિક અને ગૌણ સામગ્રી છે અને તેમાં લેખિત માહિતી અને અન્ય લોકો પાસેથી સીધા મેળવેલા મંતવ્યો શામેલ છે, જેમાં પ્રખ્યાત વિદ્વાનો, જાહેર હસ્તીઓ

અને કોઈપણ સ્વરૂપમાં વ્યવસાયિકો સહિત, તેમજ ઇલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં માહિતી અને માહિતી પણ શામેલ છે, પછી ભલે તે ઓડિયો, વીડિયો, છબી અથવા ટેક્સ્ટ હોય, માહિતીને માહિતી ટેકનોલોજી અધિનિયમ, ૨૦૦૦ ની કલમ ૨ (૧) (v) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવી છે અને અહીં નિયમન ૨ (૧) માં પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવી છે.”

૭.૪૬ નિયમ ૬ સાહિત્યચોરી પર અંકુશ મૂકવાની જોગવાઈ કરે છે.તે જ નીચે વાંચે છે;

“૬. સાહિત્યચોરી પર અંકુશ મૂકવો

ક) એચ. ઇ. આઈ. યોગ્ય સોફ્ટવેરનો ઉપયોગ કરીને ટેકનોલોજી આધારિત તંત્રની જાહેરાત અને અમલ કરશે જેથી થિસીસ, શોધ નિબંધ, પ્રકાશનો અથવા આવા અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજો તેમની રજૂઆતના સમયે સાહિત્યચોરીથી મુક્ત હોય તેની ખાતરી કરી શકાય.

બી) (એ) ઉપર વ્યાખ્યાયિત પદ્ધતિ વિદ્યાર્થી, ફેકલ્ટી, સંશોધક અને સ્ટાફ વગેરે સહિત સંશોધન કાર્યમાં રોકાયેલા તમામ લોકો માટે સુલભ બનાવવામાં આવશે.

સી) એચ. ઇ. આઈ. ને થીસીસ, મહાનિબંધ અથવા આવા અન્ય દસ્તાવેજો રજૂ કરનાર દરેક વિદ્યાર્થીએ એક બાંહેધરી રજૂ કરવી પડશે

જે દર્શાવે છે કે દસ્તાવેજ તેના દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે અને દસ્તાવેજ તેની મૂળ કૃતિ છે અને કોઈપણ સાહિત્યચોરીથી મુક્ત છે.

ડી) ઉપક્રમમાં એ હકીકતનો સમાવેશ થવો જોઈએ કે એચ. ઇ. આઈ. દ્વારા મંજૂર કરાયેલ સાહિત્યચોરી શોધ સાધન દ્વારા દસ્તાવેજની યોગ્ય રીતે તપાસ કરવામાં આવી છે.

ઈ) એચ. ઇ. આઈ. સાહિત્યચોરી પર નીતિ વિકસાવશે અને તેને તેની સંબંધિત વૈધાનિક સંસ્થાઓ/સત્તાધિકારીઓ દ્વારા મંજૂરી મેળવશે. મંજૂર કરેલી નીતિ એચ. ઇ. આઈ. વેબસાઈટના હોમપેજ પર મૂકવામાં આવશે.

એફ) દરેક સુપરવાઈઝરે એક પ્રમાણપત્ર રજૂ કરવું પડશે જે દર્શાવે છે કે તેના હેઠળ સંશોધક દ્વારા કરવામાં આવેલું કાર્ય સાહિત્યચોરી મુક્ત છે.

જી) એચ. ઇ. આઈ. "શાદ ગંગા ઇ-રીપોઝીટરી" હેઠળ ડિજિટલ રીપોઝીટરીમાં હોસ્ટિંગ માટે ડિગ્રી એનાયત કર્યાના એક મહિનાની અંદર તમામ માસ્ટર્સ, રિસર્ચ પ્રોગ્રામના નિબંધો અને થીસીસની સોફ્ટ કોપી *INFLIBNET* (ઇન્ફ્લિબનેટ) ને સુપરત કરશે.

એચ) એચ. ઇ. આઈ. સંસ્થાની વેબસાઈટ પર સંસ્થાકીય ભંડાર બનાવશે જેમાં નિબંધ/થીસીસ/પેપર/પ્રકાશન અને અન્ય આંતરિક પ્રકાશનો સામેલ હશે."

૭.૪૭ નિયમ ૮ સાહિત્યચોરીના સ્તરની જોગવાઈ કરે છે.તે જ નીચે વાંચે છે;

“સાહિત્યચોરીને તેની વ્યાખ્યાના હેતુ માટે તીવ્રતાના ચડતા ક્રમમાં નીચેના સ્તરોમાં વર્ગીકૃત કરવામાં આવશે.

- I) સ્તર ૦: ૧૦ ટકા સુધીની સમાનતાઓ-નાની સમાનતાઓ, કોઈ દંડ નહીં
- II) સ્તર ૧: ૧૦ ટકાથી ૪૦ ટકાથી વધુ સમાનતાઓ
- III) સ્તર ૨: ૪૦ ટકાથી ૬૦ ટકાથી વધુ સમાનતાઓ
- IV) સ્તર ૩: ૬૦ ટકાથી વધુ સમાનતાઓ "

૭.૪૮ નિયમ ૯ સાહિત્યચોરીની અટકાયત/અહેવાલ/સંચાલન માટે જોગવાઈ કરે છે.તે નીચે પ્રમાણે વાંચે છે;

“જો શૈક્ષણિક સમુદાયના કોઈ સભ્યને કોઈ દસ્તાવેજમાં સાહિત્યચોરીનો કેસ થયો હોવાની યોગ્ય પુરાવા સાથે શંકા હોય, તો તે અથવા શેલ તેને વિભાગીય શૈક્ષણિક અખંડિતતા પેનલ (ડીએઆઈપી) ને જાણ કરશે.આવી ફરિયાદ અથવા આરોપ મળ્યા પછી ડી. એ. આઈ. પી. આ મામલાની તપાસ કરશે અને તેની ભલામણ એચ. ઈ. આઈ. ની સંસ્થાકીય શૈક્ષણિક અખંડિતતા પેનલ (આઈ. એ. આઈ. પી.) ને સુપરત કરશે.

એચ. ઇ. આઈ. ના અધિકારીઓ સાહિત્યચોરીના કૃત્યની સ્વતઃ નોંધ પાછા લઈ શકે છે અને આ નિયમો હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરી શકે છે. તેવી જ રીતે, પરીક્ષકના તારણોના આધારે એચ. ઇ. આઈ. દ્વારા પાછા કાર્યવાહી શરૂ કરી શકાય છે. બધા આવા કેસોની તપાસ આઈ. એ. આઈ. પી. દ્વારા કરવામાં આવશે.

૭.૪૯ નિયમ ૧૨ સાહિત્યચોરીના કિસ્સામાં દંડની જોગવાઈ કરે છે. તે જ નીચે વાંચે છે;

“દંડ:

સાહિત્યચોરીના કેસોમાં અનુસ્નાતક અને સંશોધન કાર્યક્રમોના સ્તરે અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓ અને એચ. ઇ. આઈ. ના સંશોધક, ફેકલ્ટી અને કર્મચારીઓ પર દંડ ત્યારે જ લાદવામાં આવશે જ્યારે વ્યક્તિ તરફથી કોઈ શંકા વિના શૈક્ષણિક ગેરવર્તણૂક સ્થાપિત થઈ ગઈ હોય, જ્યારે અપીલના તમામ માર્ગો સમાપ્ત થઈ ગયા હોય અને સંબંધિત વ્યક્તિને નિષ્પક્ષ અથવા પારદર્શક રીતે પોતાનો બચાવ કરવાની પૂરતી તક આપવામાં આવી હોય.”

૭.૫૦ આમ, ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને અને રિટ અરજદારના એ સ્વીકારને પણ ધ્યાનમાં રાખીને કે અસાઈનમેન્ટ તેના દ્વારા ઈન્ટરનેટ પરથી એકત્રિત કરેલી સામગ્રીના આધારે તૈયાર કરવામાં આવી હતી, સાહિત્યચોરીનો આરોપ સાબિત થયો હોવાનું કહી શકાય.મને જે અપીલ કરવામાં આવી નથી તે રિટ અરજદાર દ્વારા રજૂ કરાયેલ નબળું સમજૂતી છે કે સાંભળવાની ઉણપને કારણે, તે સોંપણીના સંદર્ભમાં વર્ગખંડમાં પ્રોફેસર દ્વારા આપવામાં આવેલી સૂચનાઓને સમજી શક્યો ન હતો.આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, જ્યાં સુધી સાહિત્યચોરીના આરોપની વાત છે, રિટ અરજદાર ખૂબ ગંભીર અથવા ચિંતિત ન હતો અને તે સંબંધમાં કોઈ કાનૂની પગલાં લેવા માટે યોગ્ય માનતો ન હતો.જ્યારે તેમને પરીક્ષામાં અયોગ્ય માધ્યમો અપનાવવા બદલ સજા કરવામાં આવી ત્યારે જ તેમણે સાહિત્યચોરીના આરોપની વાત આવે ત્યાં સુધી તેમની સામે નિષ્ણાતો દ્વારા લેવામાં આવેલી કાર્યવાહી પર સવાલ ઉઠાવવાનું પણ યોગ્ય માન્યું.

૭.૫૧ એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે લાદવામાં આવેલી સજા ખૂબ જ કઠોર છે અને આરોપની ગંભીરતાના પ્રમાણમાં નથી.હું માત્ર એટલું જ કહી શકું છું કે જ્યાં કોલેજના અધિકારીઓ દુર્વ્યવહાર, અયોગ્ય માધ્યમો, ગેરવર્તણૂક વગેરે માટે વિદ્યાર્થી સામે શિસ્તભંગની કાર્યવાહી કરે છે, ત્યારે ગુનેગાર વિદ્યાર્થીને આપવામાં આવેલી સજાની માત્રામાં ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની

કાર્યવાહીમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા ફેરફાર અથવા સમીક્ષા થવી જોઈએ નહીં.આવા પ્રશ્નનો નિર્ણય સત્તાધિકારીઓ પર છોડવો જોઈએ.સંસ્થાના અધિકારીઓ સંસ્થામાં શિસ્તની જાળવણી માટે જવાબદાર છે.આવી સત્તા, સમગ્ર વિદ્યાર્થીના કલ્યાણ માટે જવાબદાર હોવાથી, સંસ્થાના સામાન્ય વિદ્યાર્થી સંસ્થાના કલ્યાણને ધ્યાનમાં રાખીને અને કોઈ ચોક્કસ વિદ્યાર્થી દ્વારા કરવામાં આવેલી અનુશાસનહીનતા, સંસ્થાના વહીવટ પર તેની અસર, સંસ્થા અને તેના વિદ્યાર્થીઓના મનોબળ અને કાર્યક્ષમતા પર તેની ભાવિ અસરને ધ્યાનમાં રાખીને કઈ સજા આપી શકાય તે કહેવાનો શ્રેષ્ઠ ન્યાયાધીશ છે.આ એવી બાબતો છે જે તે સંબંધમાં સિદ્ધાંતો અને નિયમોને આધિન સંસ્થાના વડા દ્વારા શ્રેષ્ઠ રીતે નક્કી કરી શકાય છે.

૭.૫૨ હું માત્ર એટલું જ કહી શકું છું કે અદાલતો દ્વારા આપવામાં આવેલી રાહત કાયદાના માળખામાં તાર્કિક અને માન્ય હોવી જોઈએ અને અદાલતોના અધિકારક્ષેત્રમાં ખોટી સહાનુભૂતિ અને ઉદારતા અને ખાનગી પરોપકારમાં અધોગતિ થાય છે તેવી ટીકા થવી જોઈએ નહીં અને તેને ન્યાયી ઠેરવવી જોઈએ નહીં.કાનૂની તર્કની અખંડિતતા અને તારણોની કાયદેસરતા જાળવવી જરૂરી છે.તેઓ કાનૂની તારણોમાંથી તાર્કિક રીતે બહાર આવવા જોઈએ અને ન્યાયિક પરિણામો તે તારણો પર સૈદ્ધાંતિક અને સમર્થનક્ષમ હોવા જોઈએ.પ્રક્રિયાની કાયદેસરતાના ભોગે ખોટી અને ખોટી કરુણાની વિસ્તૃત ન્યાયિક રીત આખરે પરસ્પર અસંબંધ પરિસ્થિતિઓ

તરફ દોરી જશે અને તેની ગરિમા, સત્તા, આગાહી અને સન્માનની ન્યાયિક પ્રક્રિયાને નકારી કાઢશે.(જુઓ કેરળ સોલ્વન્ટ એક્સટ્રેક્શન્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ એ ઉન્નીકૃષ્ણાન અને બીજું, (૧૯૯૪) ૨ એલએલજે એસસી ૮૮૮)

૮ હું રિટ અરજદાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી પટેલ દ્વારા લેવામાં આવેલા તમામ નિર્ણયોમાંથી પસાર થયો છું.તેઓ રિટ અરજદાર માટે કોઈ ઉપયોગી નથી.તમામ નિર્ણયોમાં સમજાવવામાં આવેલા કાયદાના સિદ્ધાંતો અંગે કોઈ ચર્ચા કરવાની જરૂર નથી, પરંતુ તે કેસની હકીકતોમાં છે.

૯ આ બાબતની એકંદર દ્રષ્ટિએ, હું આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યો છું કે મારે સંસ્થા દ્વારા લેવામાં આવેલા નિર્ણયમાં દખલ ન કરવી જોઈએ.આ રિટ અરજીમાં વિનંતી કરવામાં આવી છે તેમ રિટ અરજદાર કોઈ રાહત મેળવવા માટે હકદાર નથી.હું માત્ર એટલું જ કહેવા માંગુ છું કે રિટ અરજદાર એક યુવાન વિદ્યાર્થી છે અને તેણે જીવનમાં ઘણો લાંબો રસ્તો કાપવાનો છે.તેણે કૃપા કરીને તેની ભૂલ સ્વીકારવી જોઈએ અને તેને આખી જિંદગી યાદ રાખવી જોઈએ.સંસ્થા દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજા તેના જીવનનો અંત નથી.આ રિટ અરજદાર માટે આંખ ખોલનાર છે.આ પ્રકારની બાબતોમાં, કોઈ પણ પ્રકારની દયા બતાવવી અથવા આ બાબતે સહાનુભૂતિપૂર્ણ દ્રષ્ટિકોણ અપનાવવો યોગ્ય અથવા કાયદા અનુસાર પણ નહીં હોય.

૧૦ પરિણામે, આ રિટ અરજી નિષ્ફળ જાય છે અને આથી નકારી કાઢવામાં આવે છે.

૧૧ આ તબક્કે, હું રિટ અરજદાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી એક તીવ્ર અપીલની નોંધ લઉં છું. રિટ અરજદાર વતી લેખિતમાં આ અદાલતને આપવામાં આવેલી સંક્ષિપ્ત નોંધમાં, તે નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે;

“આ કેસની હકીકતો અને સંજોગોની સંપૂર્ણતાને ધ્યાનમાં લેતા, તે ઈરછનીય છે કે અરજદાર ન્યાયના હિતમાં આઈઆઈટી, બોમ્બેમાં પોતાનો વધુ અભ્યાસ કરે. સંબંધિત સત્તાવાળાઓ નીચેના બે પરિબળોને ધ્યાનમાં લઈ શકે છે અને તેમની ટ્રાન્સફર કરવા અને/અથવા તેમના મિકેનિકલ એન્જિનિયરિંગના વિષયમાં આઈઆઈટી, મુંબઈમાં પ્રવેશ માટે તેમની અરજી પર સહાનુભૂતિપૂર્વક વિચાર કરી શકે છે. (૧) અરજદાર થાણે, મહારાષ્ટ્રનો રહેવાસી છે (૨) અરજદાર સાંભળવામાં અક્ષમ છે. તેથી, પરિવારની નિકટતા તેમને તેમનો અભ્યાસ અસરકારક અને અસરકારક રીતે આગળ વધારવામાં મદદ કરી શકે છે.”

૧૨ રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીને ધ્યાનમાં રાખીને, મને પ્રથમ દષ્ટિએ એવું લાગે છે કે રિટ અરજદાર અભ્યાસના દબાણનો સામનો કરી શકતો નથી. આ સમસ્યાના ઘણા કારણો હોઈ શકે છે. હું એ હકીકત પર પણ વિવાદ કરી રહ્યો નથી કે રિટ અરજદાર ૬૪ ટકા વિકલાંગ-સાંભળવાની ખામી ધરાવે છે. તે જ સમયે, તે એક ખૂબ જ આશાસ્પદ રમતવીર છે. મને કહેવામાં આવ્યું છે કે રિટ અરજદાર ખૂબ જ સારો ટેનિસ ખેલાડી છે. મારો મત છે કે જો તે તેના પરિવારની નજીક રહે, તો પરિવાર તેની તમામ હિલચાલ અને તેના અભ્યાસ સહિતની સમસ્યાઓ પર નજર રાખી શકે છે.

૧૩ જ્યોર્જ એલિયટે કહ્યું;

“તમામ ડહાપણ અથવા સલાહ કરતાં વધુ મદદરૂપ એ સરળ માનવીય દયાનો એક રાહત છે જે આપણને છોડશે નહીં.”

૧૪ અહીં આ અદાલતનો એક આશ્વાસન છે. આ કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, હું પ્રતિવાદી નંબર ૨-સંસ્થાને નિર્દેશ આપું છું કે તે રિટ અરજદાર વતી કરવામાં આવેલી વિનંતીને આઈ. આઈ. ટી., મુંબઈમાં બદલી કરવા માટે સહાનુભૂતિપૂર્વક ધ્યાનમાં લે, અલબત્ત, નિયમો અને નિયમોને આધિન આ સંબંધમાં. જો કે, આ પ્રકારનો નિર્ણય લેવાના હેતુ માટે કેટલાક માનવીય અભિગમ

જરૂરી છે.જો રિટ અરજદાર તેના ઘરે પાછો જાય છે, તો કદાચ તે તેના જીવનમાં પરિવર્તનનો મુદ્દો અથવા મોટો વળાંક હોઈ શકે છે.સંસ્થા દ્વારા વહેલી તકે આની તપાસ થવી જોઈએ.

(ન્યાયમૂર્તિશ્રી જે. બી. પારદીવાલા)

ચુકાદો જાહેર થયા પછી, રિટ અરજદાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ભૂષણ બી. ઓઝાએ ધ્યાન દોર્યું હતું કે રિટ અરજદારને આઈઆઈટી, મુંબઈમાં સ્થાનાંતરિત કરવાનો નિર્ણય લેવાના હેતુ માટે યોગ્ય અધિકારી પ્રતિવાદી નંબર ૧ હશે.એટલે કે, ભારત સરકાર, માનવ સંસાધન મંત્રાલય, નવી દિલ્હી.આવા સંજોગોમાં, પ્રતિવાદી નંબર ૧ ને વિનંતી કરવામાં આવે છે કે તે આ બાબતની વહેલી તકે તપાસ કરે અને આ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનોને ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય નિર્ણય લે.પ્રતિવાદી નંબર ૨-સંસ્થા કાયદા અનુસાર વહેલી તકે પ્રતિવાદી નંબર ૧ સાથે આ મુદ્દો ઉઠાવશે.

(ન્યાયમૂર્તિશ્રી જે. બી. પારદીવાલા)

વિષય : પરીક્ષામાં સાહિત્યચોરી અને અયોગ્ય સાધનો બદલ શિસ્તભંગના આદેશ

તથા કલમ ૨૨૬ હેઠળ ન્યાયિક સમીક્ષા બાબત

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.